

Hind 40 marka

ROMAAN

№ 18

SISU:

H. Courths-Mah'er: Sinust küll ei lahku ma!

Fritz Flechtner: Kaksindus.

J. Akurater: „Café Spliin“.

Ole Swendsen: Anker müri järw.

P. Grünfeldt: Kes sa kodumaa küngastel
kõnnid.

E. T. A. Hoffmann: Kurat Berliinis.

Ida-Aafrika neegrite laul.

Araablaste targad sõnad.

C. Wells: Mees, kes maakerast läbi kukkus.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "A RENG"
TALLINN, 1924. III. AASTA KÄIK.

O.-ü. „EDU“ TRÜKIKODA

TALLINN, S. Kompassi t. 40. Kõnetr. 14-92.

Walmistab igasugu trükitöid, nagu: kooli- ja jutu-
raamatuid, broshüürisid, põhikirju, müürilehti, aja-
kirju, blankette, ringkirju, tabelle ja hinnakirju riigi-
ja omawalitsuse asutustele, äridele ning tööstustele.

Töö kiire ja korralik. * Hinnad rahuldawad.

Hinnad mõõdukad.

Nõmme elanikkudele

Saapatööstus

R. TIKKAS

NÕMME, Suur Pärnu maantee Nr. 37.

Kõige tugevam ja korralikum jalanõude parandus ning tellimine.

Töö kiire ja korralik.

Kõik, kes huwitawat, põnewat ja tuumakat lu-
gemismaterjaali ihaldawad, leiawad seda
rahwalikult toimetatud ajakirjas

== „ROMAAN“ ==

Romaani

Ilmub kaks korda kuus.

Tellimise hinnad:		Kuulutuste hinnad:	
Aastas (24 nr.nr.) M. 750.—	Toimetaja: P. Grünfeldt.	1/1 lehekülge M. 3.500.—	1/4 lehekülge M. 900.—
1/2 " (12 nr.nr.) " 400.—	Wäljaandja: R. o. u. „Aireng“	1/2 lehekülge „ 1.750.—	1/8 " " 450.—
1/4 " (6 nr.nr.) " 225.—	Talluse aadress:	1/3 " " 1.200.—	1/16 " " 225.—
1 kuus (2 nr.nr.) " 80.—	Tallinn, Müüriwahe tän. 16	Tekstis 50% kallim.	
Liiknumber " 40.—	(u/s B Laenupana majas).		
	Telefon 12-53.		

Tellimisi wõtawad wastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.

Nr. 18

III aastakäik.

1924

Sinust küll ei lahku ma!

Saksa kirjaniit Hedwig Courths-Mahler'i romaan.

13

Wälkuwail filmil ja lõkendawail palgil tõusis ta.

Ja hakkas ruttu asju pakkima.

Tafalesti läis ta oma toas, et keegi ei ärkaks. Kiiresti pakkis ta oma asjad kohwikesse. Rafuka jättis ta maha, samuti teised wärstinaalt saadud kingid. Ta ei tahtnud olla wärstinnale mingisugust tänu wõlgu.

Alles kui ta kõigea walmis sai, wäjus ta wäsinult diivanile, et seal pisut aega puhata. Aga rahu ta ei leidnud, nii langesti oli ta ärritatud.

Ta tõusis jälle ja istus kirjutuslaua ette. Seal pakkis ta kõik kirjad kokku, mis täna saanud, wälja arwatud tädi Käthe ja kolme lapse kirjad. Ta pitseeris paki ja kirjutas selle wärstinna aadressi peale. Siis kirjutas ta temale weel kirja:

„Kõrgus wabandawad, et äkki ja ilma lubata oma kohalt lahkun ja Sakamaale tagasi reisin. Selle teo põhjused leiata sellest kirjast, kui ta juurellisatud pitseeritud pakist.

Kõrgus saawad mõistma, et ma siin enam olla ei wõi, ja lepitwad minu lahkumiseega.

Tähendan weel, et juurepandud kirjad alles eile hommikul, oma 20. sünnipäewal, sain ja nendega alles õhtu tutwunestn, kui kõrgus mind enam ei wajanud. Kõrgus saawad aru, et ma nende sfsu lugemise järele enam ei tahtnud kõr-

guse ette ilmuda. Mul on wastik siin majas weel kauemini wiibida, kus minu olemasolu wõibaks pidada mitteõigustatuks.

Seletan kõrgusele wabatahtlikult, et mul mõtetki ei ole juurellisatud dokumente kuidagi wiisi kasutada. Ma jään Sonja Koshnowits ja loobun kõigest õigusest oma isa nime, tiitlite ja waranduste peale.

Balun kõrgust mulle kirjab ja ülestähendused lahkesti tagasi laata ja ainult dokumendid omale jätta. Balun ka käsku anda, et mulle mu asjad järele saadetak. Minu aadress on Sonja Koshnow Dr. med. Ernst Heinzuse juures R. . . linnas.

Et mitte äratada mingit tähelepanu, jätan ma teenijatele oma lahkumise teatamata. Balun kõrgust neile minu lahkumise teadet nii ebasi anda, kuibas kõrgus seda ise kohaselt armawad.

Kingid, mis ma kõrguselt waleelbustel sain, jätan sfsa. Kõrgus saawad mõistma, et Altfander Koshnowi tütar ei taha tänu wõlaneda naisele, kes ta surmamineku heaks kiitis. Minu armastan ja austan oma isa täna weel sama südamest kui enne; ta armas pilt ei ole mitte tumenenud selle läbi, et ta inimlikult effis. Ta oli sellekipärast armastust wäärt; minu tore ema, kelle süda tema kaotamisel lõhkes, tõendas seda oma eluga — ja seda tahan minagi teha oma oleluga. Ma pöörän selga inimes-

tele, kes ta külma aumõiste pärast surma saatsid. Minul ei ole nendega midagi ühist.

Sonja Roshnow."

Rahuldatult pani Sonja tule läest, niipea kui ta kirjale oli aadressi peale kirjutanud. Sellegi pitseeris ta kinni ja lühas dokumendipakt juure.

Varustatud uhkuse ja libedusega, korraldas ta viimaseid reislettemalmistused. Ta tahtis kõhe hommikul esimest rongi tarvitada. Ta reisipass oli veel korras, sest aasta polnud veel möödunud.

Lugitoolil istudes ootas ta lahtumistundi.

Mõtetes elas ta veel kord läbi oma wane-mate saatuse. Kõigest hoolimata olid nad olnud õnnelikud — õnnelikumad kui nende Sonja, kes oma südame pidi jätma siia Wene-maale — Nikita Arganofi juure.

Ta wärises.

Külma ja tühi seisus ei ta ees. Jial enam ei saanud ta oma armsamat näha.

Kas Nikita küll turb oli, kuuldes, et ta oli lahkunud?

Ta surus käed südamele.

Jah — tuhatkorda jah — Nikita kannatas walusasti, sest ta armastas teda samati kui tema teda — seda ta teadis. Aga võib olla unustas ta tema ajajooksul.

Ta pigistas hambad kokku. Mitte nüüd tema peale mõelda, mitte tema peale mõelda!

Wiimaks kuulis ta ärkawat elu Kalnoffy palees. Teenijad hakkasid liikuma. Neiu kohw-rit seisis pakitult magamistoas. Tema kõrwal toolil seisis üks käsitasku, milles kõige tarwili-kumad asjad ja mida ta kawatjes kaasa wõtta.

Ta tõusis natukese aja pärast külmetades ja kõlistas einet. Tal oli soow midagi sooja saada, enne kui wälja läks külma talwehommikusse.

Wägist sundis ta ennast sõbma.

Siis läks ta würstinna tubade eestuppa, firi ja dokumendipakt kaasas.

Nagu oodatud, leidis ta seal würstinna toaneitfi.

Ta andis kirjapaki selle kätte käsuga, seda würstinna, niipea kui see ärkab, kätte anda, ja kinnitas seda mitu korda, et toaneitfi seda ei unustaks.

Toaneitfi tahtis temalt imestades üht ja teist küsida, aga Sonja pani, würstinna toa poole waadates, sõrme suule.

"Kõrgust ei tohi magamas esitada," ütles ta ja lahkus kiiresti

Mõni minut hiljem lahkus Sonja nägema-tult, käiklõtt käes, paleest. Teel wõttis ta woorimehe ja sõitis wälja.

Maria Petrowna oli õõ walutumalt ja ma-gades mööda saanud. Selle tagajärjel tundis ta enda olemat terve, kuigi ta oma põlwe weel ei wõinud liigutada.

Pisut hiljem kui muudu helistas ta to neitfile.

See ilmus wiibimata ja tõi würstinna-le kirjaniing paki, mis Sonja talle annud, woobisje.

Imestades waatas würstinna üles, ja kuna toaneitfi eesriided kõrwale tõmbas, küsis:

"On sellega siis nii kiire? Kas ei wõinud preili Sonja mulle neid pärast ise tuua?"

Toaneitfi ütles, preili Sonja olla ütelnud, et ast wäga tahtis olla.

Jä Maria Petrowna awas ümbrifu.

"Antke mulle weel üks padi seljataha, ja siis minge seniks wälja, kuni ma Teid jälle kutsun."

Kui würstinna üksi jäi, awas ta Sonja kirja pead raputades.

"Mis võib tal siis nii tahtjat teatada olla?" mõles ta naeratahes, mitte sugugi mõnda põrutawat teadet oodates.

Enam imestades kui ehmatades luges ta esimesed read, aga siis omas ta nägu rahutu, wõdrastawa ilme ja wiimaks tõusis talle weri kummalise pigistusega pähe.

Niipea kui ta kirja alg läbi lugenud, et wõtnud ta enesele enam äga kirja lookupane-m.leski. Ruttu, wabifemal sõrmil, rebis ta paki lahti ja wõttis sealt paberid wälja. Esime-ne, mis ta kätte sattus, oli ta poja ja Elisa Helbigi laulatusnõustatus. Ta ajas enda läm-bunud häädega püsti ja wahtis tarretult selle peale.

Weel ei saanud ta aru, mis see pidi tähenda, ainult ta süda läks külmaks ja araks, ühilaft ta nii pingule, nagu seisaks ta awal-dufe ees, mis talt kõk ta rahu ja külma were wõis rööwida.

Kuna ta laulatusnõustuse kuupäewa esimeses ehmatuses ei waadanud, siis oletas ta, et Sassa juba waremalt Elisaga laulatatud olnud.

Nagu Sonja, nii wõiwatas temagi teiste paberite lugemisega. Ta süda põlms kiirest ja ta käed wabifeseid, nii et weel waewalt midagi suutsid kinni hoida.

Aga siis wõttis ta enda kokku. Selgust nõudis ta, selgust, kust Sonja Roshnow selle dokumendi saanud.

Ühe paberi teise järele awas ta — ja iga üks neist aitas teda loori tõsta, mis nende saladuslikkude asjade peal seisis. Täitsa selget sai talle ast alles, kui Elisa ülestähendus luges.

Arrituse wärinad jooksid ta kehast läbi, ta hambad lõgisesid; ja alles kui ta kõigest hakkas

aru saama, kuffus ta vigades ja poolminestianult woodisse. Aga ta filmad wahtisid tarretult kaugele, nagu näeksid nad seda kõike oma ees, mis Erija teatas. Siis löt waene ema käed näo ette ja maables hirmsate walubega.

„Minu Sasha — mu poeg — mu armas poeg — 18 aastat — 18 aastat elafid ja, kuna mina sind surmuna leinasin. Ah — kas ja siis oma ema sugugi ei usaldanud, kas ja ei teadnud, et ta sind oleks toetanud elus ja surmas nagu sinu Erija. Ah — õnnistatud, tuhatterda õnnistatud olgu ta kõige oma armastuse eest, mis ta sulle näidanud — mu poeg, ja minu armas, õnnetu laps!“

Põrutatud hinge sügawuseni, maables ta kõigi nende tunnetega, mis ta südames möllasid. Kõik, mis ta neil koledateel aastatel kannatanud, tõusis jälle, ja ühtlasi kannatas ta kaasa kõik need walud, mis ta poeg oli kannatanud.

Kui hoopis teistiti nägi ta seda kõik nüüd oma ees. Kana oli oma poega surnuks arwanud, kuna ta oli oma abikaasa wastu tuskla tunnud, o'i see heledawerega noor naine ta pojale olnud walguuseinglik, kes ta oma armastuse tiimul oli üles kannud armastuse kõrgustele ja elule. Omakasupüüdumist olid nad oletanud temast, kuna ta tema poja eest töötas ja hoolitses, teda toetas ja julgustas. Tema poja jaoks oli Erija selle raha pangast wälja wõtnud. Tema poja jaoks ta selle wälja annud wlimseni pennini ja naeratades oli ta temale suremise kergeks teinud, et siis tema surnukehale minestusse langeb. Ah, tõesti, see naine oli wäärt olnud würstinna Kalnoky olemas!

Ja Sonja!

Würstinna surus tulkawad käed oma südamele ja sirutas nad siis igatsedes wälja.

Sonja — tema poja tütar! Jah — oh, tuhat korda jah, kas ei olnud ta etteaimates tunnud, et selle ilusa, armsa lapse koht ta südame juures oli? Kas ei olnud ta tema wastu tunnud alati sooja, sooja poolehoidu kummalifelt seletamatul wiisil? Kas ei olnud see nagu talle ju esimesest nägemisest saadid paistnud nii tuttam, nii armas?

Uhke — jah — uhke nagu eht Kalnoky oli see armas, kangekaelne laps. Ta wiskas talle hooletult würstliku nime ja waranduse ja waranduse jalge ette, ei tahtnud temaga midagi ühist, uskudes, et tema, wanaema, ta armastatud isa rahulikult oli lasknud surma minna! Uskudes, et wanaema oma poja surmajaatmisega leppis ja nõus oli isa oisusega, mida see au pärast pojale ditteeris!

„Armas, wäike Sonja, uhke Sonja, ma-gus, armas laps — kuidas wõisid sa emast-dant nii walesti mõista?“

Maria Petrowna nuttis pibemeta ja walustasti. Murtud kallaletormawa ärewuse koor-mast, lamas ta nagu halwatult, ja ainult pi-farad woolasid tal wahetpidamata silmist.

Kõige wastolulifemad tunded wistlasid ta südant siia ja sinna. Aga wiimaks tungisid sellest laosest esile lohutamamad mõtted. Tal oli ju nüüd omelt poja haud, mida ta wõis eh-tida; Aleksandril oli asupait pühas maas ja ta ei lamanud kui enefetapja järwe mudas.

Ja siis — siis oli tal ju weel poja laps, ta ilus, armas, uhke laps. Ah, kui Sonja kuuleks, kui hirmsasti ema oma poja pärast oli kannatanud; kui ta teaks, et tema tiial sellega nõus polnud olnud, et poeg sureks, siis jätaks ta kõik oma trotsiwa uhkuse ja sirutaks igat-sedes oma käed wastu oma wanaemale, kes teda õrnasti armastas!

Ja Maria Petrowna ajas enda äffi uuesti ärkawa energiaga püsti. Kes teab, wahest, wahest ei olnudki Sonja weel lasknud, wõib olla, eht jaadi teda weel tagast hoida.

Kell helises ägedasti läbi maja.

Ruttu jooksis toaneitfi tupp.

„Preili Sonja — waadake järele, kas preili Sonja oma toas on. Ta tulgu kohe minu juure, filmapilk, ma pean temaga rääkima!“ hüübis würstinna talle ärewalt wastu.

Ilma et toaneitfi tagastitulekut oleks ära oodanud, hakkas ta ennast i'e ruttu riietama. Enne aga korjas ta paberid ruttu kokku ja pant nad kui kalli waranduse lastikesse luku taha.

Toaneitfi tuli tagast lohmetult ja teatas, et preili Sonja toas ei olla, aga et ta asjad kõik kohwikesse olla pakitud.

Nii siis läinud, tõesti lasknud trotsiwas kärstituses — ja üffi, üsna üffi. Rogu pila reitfi tahtis ta teha üffi ja suurimas ärewuses.

„Ruttu, ruttu — riietada!“ käsks würs-tinna.

Toaneitfi imestas üliwäga würstinna suurt ärewust nähes.

„Kõrgusele tulewad jälle walud,“ julges ta tähendada.

Ja walud tulldi.

Maria Petrowna pigistas hambad kokku. Üks ta kõik — ta pidi minema waksali, pidi maatama, kas Sonjat ei saa tagast hoida!

Waludest hoolimata lastkis würstinna enda riietada ja siis kõrwalt tupp saata. Waewalt jaksas ta nii kaugele jõuda.

Holgades kamina ette tugitoolile waju-des, lastkis ta enefele jõidukawa tuua.

Üks rong läks kell 8 ja teine kell 12. Praegu oli kell pool üksteistkümmend. Kui Sonja kell 8 minema ei saanud, siis sõitis ta kell 12 ja sel puhul oli veel võimalik teda tabada.

"Tõld — ruttu!"

"Ega kõrgus ometi —?"

"Kuulete, tõld!" tõrjus wärstlinna kärstult. Waewaga tõusis ta. See oli raske Samal filmapilgul teatati Nikita Arganoffi tulekut.

Wärstlinna hakkas kergemini hingama. See oli abi häda ajal.

Kui Nikita ilmus, sirutas wärstlinna talle käed palmelikult wastu:

"Taewas ise saadab mulle Teie, Nikita!"

"Mis on sündinud, kõrge tädi?" küsis Arganoff lohmetult.

"Ärge nüüd küsige, — hiljem, Nikita. Mu seisab minu tõld, palun, sõitke kohe wakkali. Kell 12 sõidab rong Berliini. Wahest leiate sealt — preili Koshnowi. Kutake, tema ei tohi ära reisisda. Zooge mulle see laps tagasi, ütlege talle, ma palun teda, tulgu tagasi Takistage iga hinna eest ta ärasõimist, kui see juba ei olegi sündinud!"

Nikita wahtis wärstinnale kahwatades nätku.

"Mis on Sonjaga?" hüüdis ta meeletult, mitte tähele pannes, et ta ise enda sellega ära andis.

Wärstlinna ei märganud seda oma ärewuses.

"Pärast — pärast — rutake, muidu jääte hiljaks!" hüüdis ta wannutades.

Nikita mõistis ainult, et Sonja lahkuda tahtis; temale pidi olema midagi juhtunud. Kahwatanult tormas ta uksest välja ja largas parajasti ukse ette sõitwasse tõlda.

Wakfalls otsis ta logu rongi läbi — Sonjast polnud leida jälgegi.

Tema oli juba hommikust rongi tarwitanud ja Peterburist kaugele.

Nikita nägi rongi ära sõitwat ja teadis ainult, et Sonjat selles ei olnud.

Ta astus ühe ametniku juure, kirjeldas temale Sonjat ja küsis, mehele raha pihku pistes, kas ta ei ole näinud niimoodi kirjeldatud daami.

Kui Nikita neiu kuljuukseid kirjeldas, noogutas ametnik elawalt pead ja ütles kindlasti, et see daam hommikuse rongiga ära sõitnud, nimelt ühes teise klassi wagunis.

Süda täis rahutust, kihutas Arganoff pa-leesse tagasi, kus teda Maria Petrowna rahutult ootas. Ja kui Arganoff temale teatas, mis ta kuulnud, siis nuttis ta. See rõõwis Arganoffilt wiimse rahu.

"Mis on Sonjaga? Ma pean teadma, mis temale on juhtunud! Palun, kõrge tädi, ma pean seda teadma!" hüüdis ta meeletult.

Nüüd tõstis wärstlinna oma näo üles ja waatas temale lohkudes ja uuriwalt otsa.

"Nikita, mis Teil on? Mis Teil nii ärritab? Teie olete rahutuse ja hirmu pärast otse meeletu. Mis on Teile Sonja?"

Nikita tufatas. Alles nüüd jõudis ta teadwusele, et ta enda oli ära annud. Aga uhke, awaliku pilguga tõstis ta pea üles.

"Mis ta mulle on? Ah — dieti ei tohiks tä mulle midagi olla. Aga jüda ei küsi. Ta on mulle kõik. Jah, kõrge tädi, kuna ma enda tema pärast hirmu tundes olen ära onnud, siis ei taha midagi saata. Ma ei tarwitse selle tunde pärast häbi tunda, sest ta on selge ja puhas kui Sonja ise. Minustki armastusejõna pole minu huultelt tulnud, ehk ma küll tean, et temagi mind armastab. Me teadsume mõlemad ilma seda wasta nisi awaldamata, et üksteisest pidime loobuma. Ma ei oleks sedo nüüdki ütelnud, aga hirm ja ärewus raskust mu kaasa. Ja kui Sonja Koshnow ta ilal minu omaks ei wõi saada, sest et ma wäse naise wõtmiseks liig waene olen, siis annab mu ormastus ometi õiguse teda aidata, kui talle abi waja on. Ja nüüd ärge piinake mind kanemint — ütlege mulle, mis on sündinud."

Maria Petrowna näost lendas seda tunnis-tust kuuldes rõõmus hehk üle. Ta kahmas Nikita käest kinni

"Nikita — on see tõsi — Teie armastate Sonjat ja Teil armastatakse wastu?"

"Jah — ma usun, et wõin tema südame eest samuti wastutada kui oma eest."

"Do, siis tuleb ta minu juure tagasi, siis hoian ma ta südantpidi siin kinni! Tulge, Nikita, istuge minu ligidale ja jääge enne rahulikumaks Sonjale pole midagi õnnetuist juhtunud. Olen ainult sellepärast rahutu, et ta üksi pikale teele läks. Aga nüüd on ta kord juba läinud ja me peame ta Jumala kaitse alla andma."

"Ah, sellega ei wõi ma rahule jääda. Miks reisis ta nii äkki ära? Midagi pidi ju juhtuma!"

"Jah, Nikita — midagi on juhtunud, aga ei midagi, mis Teile kartuseks ja mureks põhjust annaks. Palun, kuulake mind rahulikult. Teie seletus, et Sonjat armastate ja et temagi Teil armastab, täidab minu lõpmata rõõmuga. Jah — ärge waadake mulle nii meeleheitlikult otsa. Raua aastaid pole ma enam nii puhas-tõõmu tunnab kui praegu. Ja kui Teie mulle juba nüüdki ligidal seisate, selle läbi nihkustite mulle veel lähemale. Ja ma ei taha wiimistada Teile seletust andmast, olguigi, et Teile

selle juures tutvustama pean oma maja kurba ja walfat lugu. Ka mina sain selle kohta täie seletuse alles täna hommikul. Teie olete kuulnud, et minu poeg Aleksander Saksamaal warakult surma sai, eks o'le?"

Arganoff filmitses teda imestades ja wõttis ta wastas istet.

"Jah, seda kuulsin onu Wladimirilt. Würost Aleksander uppus Saksamaal ühte järwe, kust ta furnuleha tiial pole leitud. Aga mis on sellel kõigel asja Sonjaga?"

Maria Petrowna toetas käed oma tooli toele ja filmitses teda ärewail filmil.

"Seda peate kuulma, Nikita. Sonja on — minu poja tütar — tema õige ja seaduslik tütar."

Arganoff kargas ehmatades püsti.

"Ei — jee pole võimalik! Würost Aleksander suri ju poisimehena," hüüdis ta meeleheitlikult.

"Seda armastame kõik, Nikita. Aga täna hommikust saadik tean ma, et effsime — oh Jumal — kuidas weel! Ja nüüd wõite ka minu ärewusest aru saada. Sonja, keda ma teadmusetult ikka armastasin ja keda saatus mulle kätte juhatab, on minu pojatütar; ja tema teab seda eile õhtust saadik ja on, ilma et mind selle järele oleks nälnud, põgenenud. Aga pikema seletuse asemel annan Teile kõik kirjad. Balun, ulatage sealt laualt see kastike mulle kätte. Nii — tänan. Ja nüüd istuge ning lugege enne Sonja kiri, siis ta ema ülestähendus lüübi, siis on Teile kõik selge. Aga enne andke mulle oma ausõna, et kõigest, mis kuullete, walfite."

Arganoff suutis waewalt oma ärewust warjata.

"Teil on minu ausõna, kõrge tädi," ütles ta.

"Ja siis wõttis ta kirjad, mis Marie Petrowna talle ulatas.

"Lugege, Nikita. Ja mina mõtlen seni järele, kuidas me oma armsa põgeneja jälle kinni püüame," ütles würostinna selle juures.

Nikita Arganoff luges Aleksander Kalnohy traagilist romaani. Sägawa meeleliigutusega lendasid ta filmad üle peene, selge kirja, mis Sonja ema kirjutatud.

Milline rikas, aus naiselüda, milline ohwimeel, milline armastus ja uskawus paistis neist sõnadest!

Maria Petrowna teda ei effitanud.

Ta pilk wiibis Arganofi näol. Ta nägi seal tufsewat ärewust, imestust, õudu ja kõige puhtamat inimlikist kaastunnet. Ja ta soowis palwelikult, et Arganof ei effiks Sonja tunnete asjus. Kuid Sonja teda armastab, nagu Nikita teda, ah, siis wõis ju weel kõik heaks saada!

Sonja kutsuti tagasi ja tunnistati perekonna liikmeks. Küll ta juba tagasi tuli, kui kuulis, et ta

wanaema sugugi ei olnud see wali naine, kelleks ta teda arwanud, kui talle teatati, kui waga wanaema igatseb teda oma rinnale pigistada. Ah, kõik pidi jälle heaks saama!

* * *

Krahw Arganof oli lugemise lõpetanud. Waikides ja meeleliigutusega waatasid ta filmad Maria Petrownale näkku. Ja siis kumardas ta ja suudles wana proua kätt, kui see wärssewa häälega ütles:

"Sonja ei tea, et ma alles oma poja armatawa surma järele teada sain, millise kuriteo ta oli teinud. Ma olin kawa aega oma mehe peale wahane, et ta nii wali oli olnud."

"Würost Jwan ei wõinud teifiti tegutseda, kõrge tädi," ütles Arganof tõsiselt.

Maria Petrowna noogutas nagu unenähis pead.

"Nii ütlete Teie — nii ütles ka Wladimir. Ssegi Tatjana oli selles kindel. Aga — minu emajüda ei tahtnud tiial seda wafadust uskuda."

"See on naise eesõigus, et ta tundega ja südamega alati enam wõib arwestada kui mees. Kuid ma Teile, kõrge tädi, omoti ütelda oskasin, kuidas need ülestähendusd minu peale on mõjunud. Würost Aleksandri proua näib olnud olemat waga kallimeelne, wahwa ja kõrgejüdamlik olemus."

"Jah, Nikita, selles olen nüüd minagi weendunud. Ja soowin, et oleksime siis wähem ühed olnud oma nime peale ja luba annud Sashale seda neit naiseks wõtta. Siis oleks meile palju häbi ja walu tulemata jäänud ja minu õnnetu poeg elaks weel praegu. Aga selle peale ei tohi ma nüüd enam mõelda. Mis sündinud, seda ei saa enam sündimatuks teha. Nüüd wõibwad kõik mu mõtted jee loowid ja lootused ainult Sonja juures. Andke mulle nõu ja aidade mind, Nikita. Teie süda juhatab Teile õige tee. Ja ma wajan Teile abi. Wladimir on kaugel ja teda ning Tatjanat on tarwis enne weel ette walmistada selle peale, mis sündinud. Teie ütlete mulle, et Sonjat armastate. Ja kuna Te nüüd kõik teate, siis küsin Teilt, kas Teie armastus ka küllalt nii tugew on et Sashaj süü juudate unustada, süü, mida aga wõõrad ei tunne. Aga Teie tunnete seda. Kas armastate Sonjat sellepärast wähem?"

Nikita tõmbas sügawasti hinge ja filmad särasid. Ta hinges liikus lootus, mis teda rõõmu ja ootusega täitis.

"Kui minusugune mees lord armastab, siis kestab see armastus elu lõpuni. Sonja on

mulle kallid ja jääb kalliks. Tema ema on kallimeelne, kõrge südamega naine, tema isa waene efitiv inimene. Meie kõik oleme patu- sed — mina ei wista kellegi peale kiwi. Ja kui Teie, kõrge tädi, oma sõnadega minu sü- dames tahtsite lootust äratada, et Sonja korb wõiks minu oma olla, siis ei wõi ma muud tunda, kui sügawat rõõmu ja tänu."

"Nii siis astuksite Sonjaga abiellu, kui Teie warandusline seisuford seda Teile wõi- maldaks."

Arganoffi silmad särasid. Ta nägu hakkas järsku punetama.

"Küüge jänuselt, kas ta juua, ja pimedalt, kas ta näha soowiks. Ah, Teie ei tea, kuidas ma Sonjat armastan. Minult waesus, waesus hoidis mind temast eemale. Ja kui ma ta wõin wõita, wõitib mu uhkus — siis pole see mulle alandus, kui Teie mulle waranduse annjate, millega ma Sonjale wõin mureta elu wamist- tada. Alles seitsaadi, kui Sonjat tunnen ja armastan, on mulle mu waesus olnud raske, kuna ta mult wõimaluse wõttis Sonjat omale abikaasaks koida."

Maria Petrowna kahmas, fergemini hün- gama halates, ta käest kinni.

"Sumalale tänu — nüüd näen ma Sonja tulewikku oma ees heledana ja roosilisenä. Teie suguse mehe kõrwal peab ta saama õnne- likuks. Aga nüüd, kuidas saame Sonja kätte? Ah, Teie ei aima, Nikita, mida see kiire uhke laps mulle on. Kui ma praegn haige ei oleks, lähema rongiga sõidaksin ma Sonjale järele."

"Lubage, et mina tema juure ruttan, kõrge tädi!"

"Seega tulete mu soowile wastu, Nikita. Kui Sonja Teid armastab, siis ei tea ma tema juure paremat palujat saata. Kas on Teil wõimalik kohe teele sõita? Pean tunnistama, et mul ei saa olema ainustki rahulikku tundi, enne kui laps jälle minu juures on."

"Muidugi; wõin enda ruttu wabaks teha, ja minu agaruse süü ei pea see mitte olema, kui Teie oma rahu õige pea kätte ei saa!"

"Hea küll, hea küll! Minu toaneitsi wõib Teid saata; tema peab sel puhul audaamiks olema. Millal wõite reisirida?"

"Juba homme, kõrge tädi; sõidan täna weel koju mõne ettevalmistuse pärast. Homme sõidan esimene rongiga teele. Ah, kuidas ma Teid tänan Teie usalduse eest. Teie ei pea mitte pettumust tunda saama."

"Selles olen ma weendunud, Nikita. Soo- win ainult, et wõimalikult ruttu tema juure jõuaksite."

Nad rääkisid weel mõnest tarwilikust asjast ja Maria Petrowna kirjutas Nikitalle tšeki,

et tal rahapuudust ei tuleks. Ta pidi ka Son- jale sellest suurema summa andma sel puhul, kui sellele midagi peaks waja olema.

Kui Nikita lahkus, tulid Maria Petrow- nale walud jälle tagasi. Ta lastis enesele soo- jad mähised teha ja tundis siis warsti jälle fergendust.

Siis ütles ta toaneitsile, et see enda hom- mikuse Saksamaa reisi wastu walmis seaks.

Toaneitsi imestas wäga selle üllatava üles- ande üle. Tuhat küsimust seisid tal silmis, aga ta oli hästi koolitatud teenija, et midagi ei küsinud. Ja ka wõrstinna ei annud talle esi- otja lähemat seletust. Minult niipalju ütles ta, et ta preitit Sonjat tagasireisil peab saatma ja tema jaoks ka uue kasuka kaasa wõtma.

Kui Nikita Arganoff järgmisel hommikul Kalmokhy paleesse jõudis, oli Maria Petrowna juba ülewal. Ta teretas tulijat soojalt ja üt- les naeratades:

"Kirjutasin Sonjale ometi ka omalt poolt kirja, mille temale peate ära andma, Nikita. Jällenagemise rõõmus wõiksite wahest minu heaks rääkimise unustada. Sellepärast ajan oma asja ise. Ja nüüd minge Sumala nimel, Nikita. Looge minule tagasi mu lapelaps ja omale — pruut!"

Nikita juundles tummalt ta kätt. Wõrstinna kirj, mis Sonjale määratud, kandis pealkirja: "Wõrstinna Sonja Kalmokhy," ja kirja sisu oli:

"Minu kallid, armas laps!"

Miks lahkusid ja oma wanaema juurest nii ruttu ja nii uhkesti? Kui ja teaksid, kuidas ta igatses sind, oma kallid ja raskesti kannatanud poja last, armastuses kaitsutada. Kas wõisid ja tõesti uskuga, et ta ema ta surmaminekuga nõus oli? Ah, mu armas, mu Sonja, tule ruttu minu juure tagasi, et ma sulle wõiksin ütelda, kui suurt ülekohut sa mulle oled teinud. Tule koju minu südame najale, minu matja, kus sinu õige kodu on. Tule ruttu — ma olen wana ja mul pole aega oodata. Tule, minu Sonja! Sind ootab igatsedes ja armas- tuses

Sinu wanaema."

* * *

Maria Petrowna oli wiibimata oma tüt- rele kirjutanud ja talle Sonja kirja kui ka ta ema ülestähendused saatnud.

Ta oli talle teatanud, et Sonja talle kõik dokumendid ja paberid üle annud ja et need paberid kindlasti tõendaksid, et Sonja Alek- sandri tütar oli.

Ta teatas ka, et Nikita Arganoff Sonjat armastab ja abikaasaks tahab ja nüüd temale järele sõitnud, et Sonjat tagasi tuua.

Lõpuks lisas ta veel juure:

"Sonja ilmutamisega läheb sinu poegadel muudugi üs sa pärandusest kaduma; aga sellest võivad nad ka ilma olla. Tean, teie olete küllalt nii suuremeelsed ja rõõmustate ühes minuga, et Sasha melle on tütre järele jätnud. Vladimir kannatab seda armsamini waranduse osa kaotamise wälja, et tema küllu, sest Nikita osa saab. Arwan, et aie jääb nii, et Mihail Kalnohy lossi ja Dmitri Peterburi palee pärib. Sonjale annan ma oma warandusest nii palju kapitali, et ta tulewane mees oma mõisamaja uuesti võib ehitada ja mööbleerida. Peale selle saab Sonja Koshnovi mõisa. Muud mõisad jaotame sinu poegadele ja Sonjale ühetasaselt, samuti sularaha. Igaühes palun tobe wastust, kas olete nõus Sonjat tunnustama. Avalikult teatame ainult, et Sasha enne surma prelli Elisa Helbigiga abiellunud ja et ta tütre tunnustame.

Uusun, et oma ettepanekuga olen nii teie kui ka Sonja wastu õiglane."

Selle peale tuli Tatjanalt telegramm:

"Armas, kallid ema! Kui õnnelik olen ma ühes sinuga. Sonjale ütleme kõik südamest tere tulemast. Kõigi ettepanekutega nõus. Kirri järgneb wiibimata.

Tatjana."

* * *

Sonja oli wahetajal terwelt tohtrimaiaja jõudnud ja seal lahkesti wastu wõetud.

Onu Ernst ja ta ema olid ette näinud, et Sonja nii tegus, nagu ta seda tegi. Nad ei kiitnud ega laimnud ta tegu, waid leidsid selle olewat enesestmõistetawa. Aga nemad ei olnud mitte nii kindlasti kui Sonja weendunud, et asi sellega lõpres. Wastuotsa, nad arwasid enesestmõistetawaks, et würstlinna selles asjas mingi jalguse selgukoha wõttis.

Kuid Sonjale ei ütelnud nad sellest esiotja midagi. Neiu oli alles litg erutatud ja tasakaalust ära, nii et teda uute ärrituste eest tuli hoida.

Ainult onu Ernst ütles rahustawalt:

"Hoi ennast, armas Sonja, liig kiire otse eest. Sa ei tea ju veel sugugi, kas sinu wanaema tõesti nii südametu on olnud, kui arwad ja oletad. Me teame ainult, et sinu wanaisa oma aule peaaegu üliinimliku ohwri tõi. Ja kas ei õppinud sa würstinnat sitamaani tundma kui lahket prouat? Ära ka unusta, et isegi sinu isa selles weendunud oli, et ta wa-

nemad teist talitada ei wõinud. Sina, mu armas laps, oled isa oma wigade wastu dige leplik ja arusaaja olnud, o'e seda nüüd ka ta wanemate wastu. Mõtke oma armsa ema sõna peale: Kõigest aru saada tähendab kõike andeks anda!"

Need onu sõnad ei jäänud Sonja peale mõjuta. Ta wõttis onu käest kinni.

"Ah sina — sina oled nii hea, nii rahulik ja tasakaalus. Mina seda ei ole. Kui sa teaksid, mis mu süda ütles minu sünnipäewale järgneval ööl. Ja nüüdki ei saa ma mõtlemata jätta oma isa kurba saatust. Mõtke, mis ta wõis kannatada! Sa ei tunne seda hülguist ja riskust, mis seal walitseb, kuhu ta dieti kuulus. Ah, minu waene isa — minu ilus ema! See wõtab palju aega, enne kui ma rahulikult selle peale mõtlema õpin. Kannata minuga, onu Ernst!"

Ernst siitas isalikult ta juukseid.

"Küll ja saad jälle endiseks, laps, ja siis otustad pehmemini — ka selle üle, millest ja praegu weel aru ei saa."

Järgmisel päewal tuli Sonja jalutamast. Ta oli järwe kaldal jalutanud ja mõtetes järwele wahtinud.

"See järw on ometi oma ohwri wälja annud. Raastundlikumalt kui inimesed," mõtles ta. Ja ta filmad lendasid üle järwe, kus lagedate puude all halastuse marmorigrupp seisis.

Ja sügawates mõtetes oli ta koju tulnud.

Wanatädi awas talle ukse. Rauf näis erutatud olewat ja ta filmalaugud olid punased, nagu oleks ta nutnud.

"Mis sul on, wanatädifene? Ega sa ometi ei ole nutnud?" küsis neiu õrnasti ja wõttis ta ümber kinni.

See raputas kohmetult pead.

"Nutnud — noh, waata weel! Hõdrustin kõõgis küüslauku; tea, Ernst armastab seda liha kõrwale. Noh, kas oli wäljas ilus, laps? Sul on punased põsed ja selged filmad. See on hea. Nüüd tule, wõta jalki seljast ja tee juukseid siledaks. Näed nii ilus wälja."

Koolikalt talitas wanake Sonja kallal.

See naeratas.

"Aga wanatädi'ene, kas ma siis weel küllalt ilus et ole? Ära ennast waema: kui potsid koolist tulewad, ei jää sinu õrnsewaldestest enam midagi järele."

Tädifene waatas wargelt ukse poole.

"Enne tundi nad ei tule, aga enne neid tahawad sinu üle weel teised filmad rõõmu tunda."

„Kas tädi Käthe on toas?“

„Ei, tema viibib onu Ernsti juures — neil on üksteisele midagi rääkida. Noh, mine aga tuppa, meil on kõõgis veel pisut teha.“ —

Sonja seisis nagu halvatud elutoa lävel. Ta oli tuppa astudes äkki kohkunud. Tema ees, keset tuba, keset päiksepaistet seisis Nikita Arganoff ja ta filmab teretasid teda katmata armastusega. Neiu wajus kohmetades ukse najale.

„Krahw Arganoff — Teie siin?“ kogeles ta kohmetult.

Arganoff sirutas käed ta poole wälja, süda täis palawamaid tundeid.

„Sonja — minu Sonja!“

Neiu wärises ja filmitises teda kui unenäos. Sõnatult sirutas ta temale käed.

Nikita tõmbas ta oma rinnale, aga kohe walitses ta ennast ja suudles neiu tulinawat suud waitsest ja palmelikult.

„Minu! Minu Sonja — nüüd on kõik jälle hea. Ma hoiar sind ja ei lase sind ial enam lahti, ja kure, armas laps. Kuidas mõistid ja nii minu juurest lahkuda — ilma Jumalaga jätmata? Kas ja siis sugugi ei mõtelnud, mis mina sinu lahkumisel pidin tundma?“ pahandas Nikita õrnalt.

Neiu waatas talle otja ja puna ta palgetel laienez. Kuldsädemed särasid ta silmis.

„Mis sul on? Kuidas tulid ja jita? Ah, see ei wõi ju olla. Kuit sa kõik teaksid! Ei, jätta mu — see ei wõi ju olla!“

Ta tahtis ennast wabastada, aga Nikita hoidis ta kinni, ja neiu tundis ta südame waljut lööki. Nikita suudles teda uuesti — palawamini kui enne.

„See wõib olla ja peab olema; nüüd ma sind enam lahti ei lase. Minu oma oled sa — igawesti. Ja — ma tean kõik —, Sonja — Sinu wanaema saadab mu sinu juure!“

Neiu tujatas ja waatas Nikitale kohudes näkku.

„Würstinna Kálnofy?“

„Ei, mitte würstinna Kálnofy, waib sinu waene wanaema, Sonja, kellele sa kibedat ülekohtu oled teinud. Kui wähe tunned sa teda!“

Sonja hingas ärewalt, aga lastis oma kumbert kinni hoida ja tundis kõigest rahutusest hoolimata, et see koht tal kõige ilusam ja warjuldam olt kogu Jumala taewa all.

„Ma ei saa sest aru — tema saatis sinu siia?“ küsis ta ruttu.

„Jah, Mina awaldasin sinu pärast hirmul olles oma armastuse sinu wastu. Ja siis olin nii jultunud, et tõendasin, ka sina armastawat mind. Kas ma waletasin, kallalene?“

Neiu filmab waatajaid talle niiskelt särades otja.

„Ei — sa teadsid seda ju — nagu mina teadsin, et sina mind armastad.“

„Ja siiski põgenesid sa ilma — Jumalaga jätmata!“

Neiu kahwatas.

„See pidi olema. Me ei wõi üksteisele kuuluda ja — lahkumine oleks meile walu teinud. Ja kuidas olekski ma sind saanud Jumalaga jätta. Ah — nüüd saab olema kahetsekselt raske ilma sinuta elada.“

„Ilma minuta? Seda pole enam waja — ei. Kas sa siis aru ei saa, et ma sind nii kui nii ei peaks, kui ma seda ei tohiks teha igawesti? Tee enesele selget, et ma sind ial enam lahti ei lase. Sina pead tulema minuga Peterburkisse tagasi, oma wanaema juure, kes sind südamest igatseb kaelustada. Kui sa teaksid, kuidas ta sinu pärast kardab ja sind armastab! Aga seda kõik ütles ta sulle ise, minu Sonja. Ja siin on sulle tema käest ka kiri!“

Ta wõttis taskust Maria Petrowna kirja, ilma et oleks neiu lahti lastnud.

Sonja wõttis selle wärisewall sõrmil wastu ja filmitises seda.

„Würstinna Sonja Kálnofy!“ luges ta põlawail silmil. Ja siis langes ta äkki nuttes kallima kaela.

„Nikita!“

See silitas õrnasti ta juukseid.

„Sonja — wäike würstinna Sonja — kas tohib waene krahw Arganoff sind eluajaks omale nõuda? Kas tead, mis ju wanaema mulle lahkumisel ütles?“

Neiu tõstis filmad küsides üles.

„Minge Jumala nimel. Nikita — tooge mulle tagasi mu lapselaps ja omale — pruut!“

Wallatud tõuswast õnnetundest, peitis neiu oma näo ta rinnale. Arganoff soistas temale kõrwa hellu, rahustawaid sõnu ja surus teda südamlilikult oma rinnale.

(Järgneb).

Järgmises numbris hakkab ilmuma Ungari kirjaniku
Kálmán Mikszáth'i
põnew ja ilus romaan

„Wana kelm.“

Kaksindus.

Saksa kirjanik Fritz Flechtner'i jutustus.

Kõrged riigiametnikud olid koosolekule kogunud. Nad seisid hobuseraua laadi laua ümber ja ootasid kuninga ilmumist. Valitses rõhuw waikus, mida harwa mõni sosistatud sõna segas.

Viimaks awanesid kõrged saaliuksed, kaks teenrit kargasid kahele poole teed ja õuemarshall astus sisse. Ta koputas pika, kuldpeaga kaunistatud kepiga kolm korda wastu maad ning ütles:

„Tema majesteet kuningas!“

Koosolijatest käis tuksatus läbi; igaüks ajas enda sirgu ja waatas ukse poole.

Kuningas astus tuppä lühikese terwitusega, mille peale sügawa kummardusega wastati, ja niipea, kui ta istet wõtnud, andis ta käelligutusega märku, et ka ametnikud istet wõtaksid.

Õuemarshalli käsul lahkusid teenrid tasakesi saalist.

Kuninga pilk libises üle kooswiibijate.

„Miks ei ole kõik ilmunud, nagu käski sin?“ küsis ta, otsaesist kortsutades, õuemarshallilt.

Õuemarshall ehmatas ja luges ruttu kooswiibijad üle. Ja ütles siis sügawalt kummardades kuningale:

„Majesteet, kõik ministrid ja ametnikud on, nagu kästud, ilmunud.“

„Ja minu kojanarr?“

„Majesteet annawad armulikult andeks,“ kogeles marshall, „kuid ma ei teadnud, et niitähtsa asja harutamisel—“

„Just sellepärast peab ta siin oléma,“ katkendas teda kuningas wihaselt. „Tooge ta siia!“

Õuemarshall jooksis ruttu minema ja ta pikad kuuesiilud liikusid kui tuules.

Mõne minuti järele tuli ta tagasi, ühes narriga, keda kuningas kohe enese juure kutsus.

Nüüd alles awas ta koosoleku.

„Olen teid kokku kutsunud, truid alamad, et teiega üht küsimust, mis kõigist teistest keerulisem, selgitada. Milles asi seisab, teate kutschest, mis siiailmumiseks saite. Loodan, et teie kõik, nagu soowisin, asja üle järele olete mõtelnud ja igapähele teist plaan walmis on, mida täna proowida wõiksime.“

Waikides wahtisid ministrid enese ette. Ainult narr silmitses muigades ringisistujaid.

„Riigikantsleril on sõna,“ rääkis kuningas edasi.

Kantsler tõusis püsti:

„Ei taha palju sõnu teha. Nelikümend aastat on sest mööda, kui minu mu naiseaga laulatati. Tookord maksis weel seadus, et ainult surm abielu lahutada wõib. Ja ei olnud ühtki inimest, kes selle üle nurises ja oleks soowinud, et see oleks teisiti. Rõõmus ja walus, õnnes ja õnnetuses olime ühel meelel, ja juhtuski mõni möödaminew tüli, armastus jäi alati wõitjaks. Sarnane oli abielu, mida meie wanemad ja esiwanemad elasid, mida ka meie neilt õppinud. Siis aga tuli uus aeg ja ühes temaga uus nõudmine: abielu peab olema lahutataw. Ja ühel päewal andiski meie kõrge walitseja õnnis isa rahwa tahtmisele järele. Kuidas on kõik sellest ajast saadik muutunud!“

Abielu on wabaks ühenduseks saanud, mis nii kaua kestab, kui see mehele ja naisele meeldib. Wõitmatu wastikustunne! See on lõöksõnaks saanud, millega kergemeelselt üksteise juurest ära jookstakse. Iga aastaga, wõib ütelda, iga päewaga, kaswab abielu lahutajate arwu.

Teie kõik teate, et harilikud kohtud neid kaebusi rahuldada ei jõudnud, et pidime selleks iseäralised kohtud looma, ja nüüd peame isegi weel kohtunikkude arwu suurendama kui mujalt abi ei tule.“

Kantsler tegi kuningale kummarduse ja tahtis istuda.

Kuningas aga küsis temalt:

„Missugust nõu annate meile?“

„Ma ei tea mingisugust nõu,“ wastas kantsler. „Ja kardan, et ei ole nõu, mis siin aitaks. Põhjast tunneme ju kõik — see on uus waim, mis inimeste hinges aset wõtnud, waim, mis kooselust ei küsi, waid iga inimese isiklikku elu nõuab, mis tapab kohusetunde ligimese wastu ja asendab selle asemele jänu rõõmude ja eneserahulduste järele. Kui

meil seda waimu häwitada korda ei lähe, siis on kõik püüdmised asjatud.“

Kuningas wahtis pahaselt enese ette. „Lootsin kantsleri kõnest rohkem! Ettepanekuid tahan kuulda, selleks olen oma nõuandjad kokku kutsunud.“

Ta silmitses küsiwalt koosolijaid, kuid keegi ei palunud sõna. Siis hüüdis ta neid järgi mööda, ja igauks kogeles midagi, mille sisse ta ise kõige vähem uskus.

Kõikide arwamine oli: „abielu lahutamise õigus peab kaduma.“

„Kohtud peawad abielulahutajaid lepitama.“

„Kangekaelseid, kes kohtu noomitusi kuulda ei wõta, peab walusasti karistama.“

„Lahutatud abielurahwas peab mitmekordseid makse maksma.“

Tehti weel paljugi ettepanekuid, kuid kuningas leidis, et need kõik olid ebakohased.

Wiimaks pööras kuningas narri poole:

„Nüüd, kus minu nõuandjate tarkus lõpnud, wõiksid ehk wahest sina neile häbi teha?“

Narr kummardas aupaklikult ning ütles:

„Ma tean nõu. Kuid tulemuse eest ei wõi ma wastutada. Katseid wõiks siiski teha, sest et see paha ei tee!“

„Räägi!“ julgustas kuningas.

„Majesteet, mina soowitaksin iga paari, kes lahutust tahab, üksikusse tuppä wiia, kus üks tool, üks laud, lühidalt, kõigist asjust üks oleks. See tuba peab wälisilmast täiesti eraldatud olema ja söögid peaksid sõnatult tuppä lükata ühes kausis, ühe noa kahwli ja lusikaga.“

Ametnikud kuulasid imestades narri kõnet.

Kuningas aga hüüdis: „Mõtled sa seda tõsiselt? Kujuta enesele ometi ette: kahte inimest, kes lahku tahawad minna sellepärast, et nad üksteist ei salli, ühte tuppä panna — surnuks lööwad nad üksteise!“

Narr kummardas sügawasti, siis wastas ta:

„Andke andeks, majesteet, kuid seda ma ei karda. Usun kindlasti, et kui need inimesed vähemalt kaheksa päewa on koos elanud, siis nad enam lahku ei lähegi.“

„Pagan wõtaks“ hüüdis kuningas naerdes, „see oleks ju rohkem kui nõidus! Tahad sa neile armujooki walmistada?“

„Oh ei, majesteet, midagi sellesarnast ei tohi juhtuda. Kõik tuleb iseenesest. Majesteet lubawad, et seletan, kuidas sellele mõttele tulin?“

Kuningas andis oma nõusoleku ja narr algas:

„Majesteet teawad, et suurema jao abielulahutuste juures just armastusest siginenud abielud süüdi on!“

Kuningas küsis üllatatult:

„Ei, seda ma ei teadnud. Kuidas seda seletada?“

Narr jatkas:

„Seda on kergem seletada, kui näib. Kes raha ehk mõistuse abielu on walitud, see ei astu ka unistustega temasse. Ja sellepärast ei ole pärastised pettumused kuigi suured. Ta saab isegi weel mõnegi rõõmsa üllatuse temas leidma. Mehe wõi naise juures tulewad head omadused awalikuks, mida leida ei loodetud ja nii saab tihti poolehoiust ajaooksul suur tõsine armastus.“

Kuningas noogutas rahulolles pead.

„Hoopis teisiti on lugu armastusabieludega. Siin ei näe noored inimesed pruudipõlwes üksteise wigu, nad on pimedad — nad armastawad. Nähtakse ainult häid omadusi ja neidki suurendatult. Siis tuleb abielu ja ühes temaga hall äripäew. Warsti kaob roosiline walgus, mis seni armastajaid ümbritsenud: nad jõuawad otsusele, et kumbki neist ei ole ingel, waid ainult wigadega inimene, ja need wead tulewad peale reaktsiooni terawalt nähtawale ja warjawad kõik head omadused. Selle aja järgu elawad kõik läbi, ka need, kes pärastpoole õnnelikuks saawad.“

Kõik oleneb sellest ära, et jälle taksakaalu saawutada, üksteist tundma õppida heast ning halwast küljest. Paljud aga ei tule iialgi sellele otsusele. Mispärast? Sellepärast, et neil iialgi aega ei ole, ja iialgi aeg ei wõta, et üksteisega harjuda. Jgäuks sammub oma teed, ja selle asemel, et üksteisele ligineda, lähewad nad ikka enam lahku, kuni wiimaks kõik arusaamine üksteisest on kadunud. Ja kui sarnased inimesed lahku ei lähe, siis ainult sellepärast, et neil on lapsed, wõi ka, et awalikku skandaali ärahoida.“

Narr kummardas sügawasti, sellega mõista andes, et on lõpetanud.

Kuuldus tasane sosin.

Kuningas istus sügawas mõttes, siis aga ulatas ta narrile käe.

"Täna sind. Usun, et sul on õigus. Tahan proowida."

Sellega lõppes koosolek.

Kohe tehti ettewalmistused ja esimene paar, kes järgmisel päewal kohtu ette astus, wiidi kuninga juure, kes neile isiklikult oma otsuse teada andis.

Mees ja naine langesid põlwili ja palusid käsi ringutades armu.

Parema meelega tahaksid nad wangi olla wõi witsakaristust kannatada, isegi abielu olid nad nõus edasi elama, kui neid ainult sellest kooswiibimisest wabastataks.

Kuningas oli halastamatu.

"Kaheksa päewa peate koos elama, siis alles wõite lahutust saada."

Ta andis märku, mees ja naine wiidi minema.

Palee ees peatas kinnine tõld. Abielupaar astus, ihukaitsewäe ohwitseri saatel, tõlda. Sõdur kargas kutseri kõrwale pukki. Warsti oli linn selja taga; nad sõitsid põldudelt ja heinamaadelt mööda ja pöörasid siis kitsale teele, mis üksiku maja juure wiis, mille ees tõld peatas. Nad astusid wälja ja sammusid trepist üles maja teisele korrale. Ülewal oli üks uks pärani lahti.

"See on tuba, mida majesteet teile elamiseks on määranud."

Uudishimulikult astusid nad ukseläwele. Heitsid üheainsa pilgu tuppa — ja kargasid ehmatades tagasi.

"Siin -- siin peame elama?" küsis naine.

Ja mees hüüdis:

"See on eksitus, herra kapten! Nagu näete, on tuba ühele inimesele määratud, meid on aga kaks."

Ohwitser kehtas õlgu:

"Nii on majesteedi käsk."

"Aga," sai mees ägedaks. "seda peate ju ise nägema, et siin kahele inimesele ruumi ei ole. Peame meie siis waheldamisi istuma ja magama?"

Naine wõitles pisaratega.

"Wõin ainult korrata, mis on majesteedi käsk. Sellest on küllalt. Kas tohin paluda, et sisse astuksite?"

Mees astus trepi poole:

"Ei mõtlegi selle peale."

Ohwitser astus talle tee peale ette.

"Nõuan kuninga nimel sõnakuulmist! Ärge sundige mind wägiwalda tarwitama."

Tasane wilistamine ja sõdur, kes trepil seisnud, astus ligemale.

Seal nägi mees, et wastupuiklemine asjatu oli. Ta astus tuppa. Naine läks talle järele. Nende taga langes üks kinni.

Wõti pöörati kaks korda ringi.

Nad olid üksi.

Mees wiskas oma kübara nurka ja hakkas ühest toanurgast teisi jooksuma.

Naine oli liikumatult ukse juure seisma jäänud.

"Tahad sa soolasambaks muutuda?" karjus mees.

Need pilkawad sõnad äratasid naise mõtetest. Wankuwal sammul astus ta laua juure ja langes, pead käte wahele peites, toolile.

Mees naeris lõikawalt.

"Nüüd peame sõrmedel lugema, kes kõige enne istuda, magada ja ennast pesta wõib. Wõimalik, et ka söök ühel taldrekul tuuakse. Suurepärane! Ja selle kõige eest wõlgnen ainult sinule tänu!"

Naine tõstis pea. Ta silmad särasid wõitlushimus.

"Minule wõlgned sa tänu? Minule? See on ju tore — tõesti!"

"Jah, sinule, sinule, sinule üksi!" karjus mees. "Kas tahad seda salata! Wõi olen mina süüdi? Kes tahtis lahutust, sina wõi mina?"

"Igatahes mina — sellepärast, et enam kannatada ei jõudnud — niisuguse mehega, kui sina — niisuguse —"

"Naine, ära tee mind hulluks! Muidu unustan enda."

"Wahest tahad mind isegi lüüa? löö! See sobib ju sinuga. See oleks su tegudele ainult krooniks."

Ta oli püsti karanud ja seisis mehe ees, käed selja peal, pea ettepoole, nagu tahaks löömist kergendada.

Mehe rind wärises. Parem käsi kiskus ennast rusikasse.

Kuid ta walitses enese üle. Naeris metsikult ja jooksis akna juure.

Sinna jäi ta seisma ja waatas wälja. Ühtki inimest ei olnud näha. Kõik oli waikne. Surmawaikne. Akna all oli aed, selle taga laenetaw rukkipoold ja

kaugemal sinetas mets. Muud mitte midagi.

Liikumatus wahtis ta wälja.

Tasane nuuksumine äratas teda mõttest. Ta pööras ümber. Naine lamas sohwal, näoga wastu seina.

Wihastelt peksis ta sõrmega akna-klaasi wastu, et seda nuuksumist lämbutada.

Siis hakkas ta jälle toas ringijooksma. Ta waatles seinu. Need olid lagedad. Ainult sohwa kohal rippus tahwel sõnadega: „Armastage üksteist“

Mees naeris neid sõnu lugedes pilkawalt.

Ta lükkas tooli akna juure ja hakkas jälle wälja wahtima.

Sohwalt kuuldus ikka weel tasane nuuksumine — wõis hulluks minna.

Wiimaks jäi kõik wait.

Naine näis uinuwat.

Mees kandis tooli laua juure tagasi, istus, pani pea laua äärelle ja katsus magada. — — —

Awatawa ukse kriuksumine äratas teda. Ta kargas püsti. Üks mees astus sisse — see oli kastellaan. Talle järgnes teener, kes suurt kaussi kandis, mille ta lauale pani, sinna kõrwale ühe lusika seadis, ja mõlemad kadusid jälle tasakesi ja sõnatult toast.

Jälle oli wõtme keeramist kuulda — aeglaselt kaugesid sammud.

Mees oli olnud nii imestatud — et neile sõnagi lausuda ei suutnud.

Nüüd aga kisendas ta :

„Kurat wõtaks! On nad hullud? Üks kauss — üks lusikas! See on ju kuulmatu!“

Ta waatas kaussi. Seal oli supp peeneks lõigatud lihaga.

Mees raputas pead :

„Milline lake! Seda ei annaks ma isegi oma teenijatele!“

Põlglikult lükkas ta kausi eemale.

Seal langes ta pilk naise peale, kes ikka weel sohwal lamas.

Magas ta ?

Ta astus ligemale ja kuulatas. Näis nii. Küll teeb ta silmad, kui seda sööki näeb!

Mees naeratas tigidasti, sest ta mõtles selle peale, kui ära hellitatud ta naine oli; kui midagi head ei olnud, ei söönud ta üldse midagi.

Kahjurõõmutunne ta südames muutus ikka suuremaks. Ta otsustas naist äratada.

„Söök on laual — tõuse üles!“

Naine ei liigutanud. Mees kordas oma sõnu.

Asjata.

Ta tahtis hüüda, aga ei suutnud naise nime nimetada.

Siis wihastas ta, sest ta uskus, et naine ainult teeb, et magab.

Ta raputas naist käewarrest.

Naine pööras aeglaselt näo mehe poole ja waatas uniste silmiga talle otsa.

Mees oli laua juure astunud ja waatles pilkawalt naist, kes ikka weel aru ei saanud, kus ta oli.

„Tunnen ennast wist nõiutuna?“ ütles ta. „Waata ometi ringi! Kas ei ole see kõik kui muinasjutus? Tuhat ja üks öö ei ole selle kõrwal mitte midagi!“

Naine oli istukile tõusnud, weel ikka waatas ta arusaamatult enese ümber.

Mees aga rääkis pilkawalt edasi :

„Kahju, et söögitoomise äramagased! Waata siia — kuninglik lõuna — mis?“

Naine tõusis üles ja astus ligemale. Kuid ainult üks pilk — ja wastikus-tundega astus ta tagasi.

„Ole hea, hakka sööma! Jätsin sulle eesõiguse.“

Mees kummardas ironiliselt.

Naine waatas talle põlglikult otsa ja pööras akna poole.

„Noh, siis wõin ka mina sinu Iubaga uinaku teha.“

Ta heitis sohvale ja katsus uinuda. Kuid ei saanud. Siis hakkas ta wilistama — esiti tasa, siis ikka waljumini, ilma et naise sealwiibimise peale rõhku oleks pannud.

Naine ei pannud seda esiti tähelegi, aga kui mees järele ei jätnud ja isegi jalgadega takti taguma hakkas, karjus ta :

„Näib, nagu oleksid sa unustanud, et sa siin üksi ei ole!“

„Oh, wabanda!“ wastas mees. „Selle unustasin tõesti. Mõtlesin, et kodus oma toas olen. — Noh, saab selletagi läbi!“

Ta lõpetas wilistamise.

Laisalt wenisid tunnid.

Naine istus akna juures ja waatas, pead kätele toetades, wälja

Mees lamas diiwanil ja wahtis lakke. Kui vähemalt midagi mõtelda saaks!

Kuid mõtted ei tahtnud tulla. Ei olnud midagi lugeda, mitte midagi, millega aega wiita!

Mehes tõusis wiha — ta oleks üleskarata ja kõik puruks peksta tahtnud.

Kuid ta häbenes naisele seda wiha näidata, ja jäi rahulikult lamama.

Ilm läks aeglaselt pimedaks. Toas oli weel waewalt midagi näha. Kütinalt aga ei olnud. Nad pidid pimedas istuma.

Wiimaks kostsid väljas sammud.

Nad mõlemad kuulatasid.

Aeglaselt keerati uks lahti ja jälle astusid mõlemad mehed sisse. Kastellaan hoidis põlewat kütinalt käes, kuna teener söögikaussi kandis.

Nad panid kütinla ja kausi lauale, wõtsid puutumatu söögikausi kaasa ja lahkusid sõnatumalt toast.

Säärases wihas pörutas mees ukse wastu. Kuid mehed seal väljas ei pannud seda tähele. Oli kuulda, kuidas nad kaugenesid.

„Ära tee ennast naeruwäärilikeks!“

Toon, millega naine seda ütles, tegi mehe weel wihasemaks.

Ta tormas naise juure, haaras ta õlgadest kinni ja raputas teda.

Asjata katsus naine ennast wabastada.

„Sina — sina“ — hingeldas mees — „sina, naine, sina“ — Siis aga taipas ta ning lasi naise lahti.

Rumbki neist ei mõtelnud söömise peale, ei waadanud isegi kausi poole.

Kütinall oli warsti ära põlenud. Weel kord walgutatas ta heleda helgiga tuba — ja kustus.

Toas walitses pimedus. Oli aeg magama minna. Kuid oli ju ainult üks sohwa ja üks tool.

Korruga tundsid mõlemad, et nad on surmani wäsinud ja waewalt jalul seisawad.

Wiimaks ei suutnud mees enam kannatada. Ta heitis põrandale, pani käed pea alla ja uinus warsti, kõwa aseme peale vaatamata.

Kuu paistis heledasti tupp, kui ta ärkas. Ta tundis koledat nälga. Ta tahtis üles tõusta, kuid ei jõudnud käsi pea alt ära tõmmata; nad olid kui surnud. Suurega waewaga läks tal wiimaks korda ennast püsti ajada. Ta naine istus laua juures ja magas, pead kätele toetades. Söögikauss seisis ta ees. Mees sirutas kää söögi järele, aga

kui ta kaussi puudutas, tõmbas ta käe tagasi. Ta häbenes, et ei suutnud nälga kannatada, kuna ta naine seda ometi tegi.

Ta heitis uuesti põrandale ja pigistas silmad kinni.

* * *

Neid äratas walju koputamine. Uks awanes ja kastellaan ning teener astusid tupp. Nad wõtsid kausi ja panid teise asemele. Ka wärsket wett olid nad kaasa toonud.

Siis oli abielupaar jälle üksi. Nad astusid laua juure. Kummardasid ühel ajal kausi üle, et näha, mis seal on, ja nende pead olid üksteisele nii ligidal, et juuksed nägu puudutasid.

Nagu elektriwoolust tabatud, kargasid nad tagasi.

Rumbki ei puudutanud kaussi.

Aeglaselt möödusid tunnid; hommiku pool näis igawikune.

Waheldamisi istusid nad akna juure, ei rääkinud aga sõnagi. Kui üks neist üles tõusis, istus teine asemele; kaua ei istunud aga kumbki. See mõttetu surmawaikusesse välja wahtimine oli hulluksminemiseks.

Ka toas edasi tagasi kõndimine ei olnud parem.

Mõlemil oli tundmus, nagu kuiwaks aeglaselt nende peaju.

Sinna juure segas ennast weel nälja tunne, mida nad ialgi ennem ei olnud tunnud.

Nad olid teda juba hommikul ärkamise juures tunnud, ja ta kaswas ikka suuremaks. Ta näpistas ja puuris nende keha, ja iga kord, kui nad laualt mööda läksid, sirgusid nende sõrmed, ja nad pidid wägiwaldselt ennast sundima, et mitte lusikat haarata ja ahnelt sööma hakata.

Nii jõudis lõuna.

Kui nad korridoris samme kuulsid, waldas neid hirm.

Kui nüüd uus kauss wärsk, aurawa söögiga lauale pandakse, kas suudawad nad weel kiusatusele wastu panna?

Kuuldus tuttaw koputamine.

Naine seisis awatud akna ees ja waltis aeda.

Ka mees pööras ära, kui mehed sisse astusid.

Näis, nagu wõtaks kausside wahetamine täna rohkem aega, kui muidu.

Nad seadsid, ilma et oleksid waadanud, et kastellaan neid uuriwalt silmitse ja seal juures pead raputas, nagu tahaks ta ütelda: Sarnast asja ei ole ma weel elus näinud!

Uks langes kinni; oli wõtme keeramist kuulda.*

Seal tormasid mõlemad laua juure. Kahmasid korruga lusika järele, mille juures nende käed kokku puutusid. Kumbki ei lasknud lusikat lahti. Korruga juhtusid nende pilgud kokku, ja nad hakkasid waljusti naerma.

„No jah, see on tõsi! Siin wõib metselajaks muutuda!“ hüüdis mees.

Nad lasksid lusika lahti ja astusid mõned sammud tagasi.

Kuid kumbki ei tahtnud söömisest loobuda; nad ei teadnud ainult, kuidas peale hakata.

Naine ütles esimesena: „Siin on edewus wajaduseta.“

„Seda mõtlen ka mina,“ kinnitas mees. „Kuid kes hakkab peale?“

„Peame loosima.“

„Loosima? Meie ei ole ju lapsed!“ Toon, millega mees seda ütelnud, ärritas naist.

„Nii siis mitte! Annan sulle, kui majaherrale, eesõiguse —“

„Palun, jäta see nali!“ wihastas mees. „Ma ei söö üldse mitte.“

„Mina ka mitte.“

Nad astusid laua juurest eemale. Naine läks akna juure, kuna mees toas edasi tagasi käima hakkas.

Pöörane wiha kees mõlemis. Nad oleksid wõinud üksksteist puruks kiskuda.

Wiimaks heitis mees sohvale ja jäi sinna terweks õhtupoolikuks lamama.

Ka naine ei lahkunud akna juurest. Nii saabus õhtu.

Toodi uus söögikauss ja wäike, halwasti põlew küünal.

Naine istus, täitsa ükskõiksel, poolkinniste silmadega akna juures.

Mees oli laua juure astunud. „See ei lähe nii edasi,“ ütles ta tumedasti. „Sul on õigus, peame loosima.“

Ta wõttis taskust kuldraha.

„Kui pilt üles jääb, algan mina, kui mitte, siis sina. Oled nõus?“

Naine ümises midagi arusaamatut. Mees wiskas raha lauale, pilt jäi üles. Ta haaras lusika ja sõi ja sõi ja ei pan-

nud tähelegi, kuidas söök kausis wähenes.

„Kas sa mulle midagi ei jäta!“

Naine oli pealt waadanud, ahnelt lusikaid lugedes, mida mees suu juure tõstnud.

Mees peatas ehmunult, pani lusika käest, mida naine kohe kätte haaras.

Warsti oli kauss tühi.

* * *

Naine oli sohvale istunud, mees toolile, seljaga naise poole. Küünal kustus. Sügaw pimedus ümbritses neid. Naine kuulis, kuidas mees tooli laua juure tõmbas.

Ta wiivitas weel mõned silmapilgud, siis heitis ta sohvale.

* * *

Teisel hommikul, kui söök laual au-
ras, ütles mees: „Täna algad sina!“

„Ei,“ wastas naine jonnakalt. „Tõmbame jälle loosi.“

Waikides wiskas mees raha lauale. Pilt jäi jälle peale.

Mees tõstis lusika suu juure, kuid lasi ta kohe langeda. „Söö sina enne,“ ütles ta „sööme waheldamisi, siis on kummagil õigus.“

Naine waatas üllatatult mehele otsa.

„Söö,“ ütles mees weel kord.

Naine ei suutnud wastu rääkida. Ta kummardas kausi üle, et mitte oma punastamist näidata.

Ka tema oleks peaaegu mehe unustanud. Ehmatanult ulatas ta talle lusika. Kausis ei olnud enam palju toitu.

Ta waatas, kuidas mees sõi. „Kui ahnelt ta sööb!“ mõtles ta. „Tal peab nälgi olema! Ja sellegipärast lubas ta mind ennem süüa!“

See oli piinlik ja ta astus laua juurest eemale, et sellest mõttest wabandada. Asjata. See tuli talle ikka jälle meele.

Seda ei oleks ta oma mehest ialgi uskunud. Wiimaks ei olnudki ta nii paha, kui tema arwas? Lollus! Muidugi oli selleks põhjust. Nähtawasti tahtis ta näidata kui suuremeelne ta on — muidugi, seda ta tahtis.

Jälle tõusis temas põlgtus mehe wastu, ta tuletas enesele kõiki halba, mis ta mehest teadis, meelde.

(Järgneb).

„Café Spliin“.

Läti kirjanik J. Akurater'i sõjaweste.

I.

Ma ei tea, kas ta veel seal seisab, see rafineeritud ülmodern kohwik, kus me veel hiljuti end nii mugawalt tundsim. Meelde tuletades „Cafè Spliini“, näib mul, nagu oleksin siis joonud surma ja elu peekrist ja laulnud magusamaid laule. Ning kuskil ei ole fantaasia meid nii kõrgele ja kaugele wiinud — koguni kuni tähtedeni — ja kohutuse ja õuduse müstika meile nii lähedal olnud.

See kohwik asetus sõjawäljal, Liivimaa rüüstatud väljadel, kaskede ja küngaste wahel. Muusika — sügisene wiim katusel — lõpmatu sügaw looduse mäng, mille hulka suurüki mürtsumine läbi õõ kostis, ning Läti põlewate hoonete tuleleegid walgustasid õõd, tõustes taewa alla nagu tulekeeled.

Nagu näete, oli kõik nagu olema pidi — modern wiimse peensuseni.

Ent elu, wabad tunnid meie kohwikus olid magusad ja mugawad ainult pärast „kultuurilist“ ja muljerikast päewa.

Ah, need päewad! Nad möödusid kiiresti, nagu nälginud emahundid, ja kandsid rõõwsaaki oma kätes. See oli Marri rõõwkäik, kes walitses nüüd nagu sõjahimuline ja mõistuseta keskaja kuningas.

Meie asukoht oli hall väljamaja, wanade akendega ja wäikse rõduga. Meie maja wastas tee ääres seisis punaseristi maja ja lehwiwa lipp, mis sundisid paljuid siin peatama. Siis koonduisid, reas longates, sõdurid, kelle jalad olid läbi käimisest, nii läbi, et tahtmata neid märkama pidi, siis koonduisid werest tilkuwad, sisselangenud silmadega, kahwatanud palgetega ja roidunud. Meie andsime neile pulbrit ja asetaside neid suure küüni õlgedele, hobuste, autode bensiini kannude kõrwale. Öösiti ronisid nende kallale mardikad, jooksid üle nende hiired ja rotid ja kükitasid rindadel konnad ning kärnkonnad. Haigeid ja haawatuid mahutasime me haigemaija, musta rehe alla, kus nad nagu puuhalud neljas

reas lamasid, kaetud hallide sinelitega. Siit laaditi haigeid wankritele ehk autodele ja wiidi edasi, nagu wigastud tööriistad parandustöökotta. Ent päew päewa järele uuendusid wigastute read ja näis, nagu ei tuleks sellele lõppu.

II.

Päew algab selge päiksepaistega. Kased ja wäljad on kollased ja sügis-meeleolu waldab meid kõiki. Ounapuu-delt aias langewad lehed, weeloik on waikne ja must. Aurab teekatel, mille ümber on koondunud kütid.

Siis algab püsside paukumine ja suurtükkide mürtsumine. Ohk täitub walkjate ja tõmmude suitsupilwedega. Lennuk tuleb oma harilikku rada ja luurab meie asupaiga kohal. Pommid lõhkewad õhus ja maas ning hooned purunewad, ja õhku lendawad killud ning puru.

Siis on jälle rahu. Ainult majad mäenõlwakutel ja teised hooned seisawad nagu surmamõistetud, ootes otsuse täidewiimist. Wäljad oleksid nagu pooleldi ülesküntud, pooleldi mahatallatud. Ühes metsatukas on hobuste kari. Wene sõdurid, kes hobuste juurest tulewad, lähewad üle niidu, kandes oma wahel lammast — oma sõjasaaki.

Umbes keskpäewa ajal sõidawad autod rutates ära. Lahing on alanud. Mõne tunni järele hakkawad haawatud tulema. Pea on wäike wäli rõdu ees haawatuidtäis. Operatsioonituppa enam ei mahu. Nad hoigawad mitmehääliselt, kuid suurem osa kannatab waikides. Mõned lamawad lahtiste silmadega, näod werised ja tarretand. Ainult aeglaselt ja sügawalt tõuseb ja wajub hingaw rind. Kõik kandraamid ja autod ja wankrid on täis. Mõnede riided on tarretanud werega nii kõwasti ihu külge kuiwanud, et peab rebima. Mitmesuguste määrete ja joodi lõhn täidab õhku. Werega läbiimbunud ja pool minestanud, kanname meie haigeid ja toimetame masinlikult.

Mõned ei saa kõnelda. Mõned surewad. Surnute taskud otsitakse läbi, et

paberite järele isikut kindlaks määrata. Mõned on autodest väljatõstmise juures juba surnud. Ja iga elu peab kord saama ära seletatud.

Surnukeha kõrwal magab surija. Ta on kandraamil. Ta silmad on selged. Ta on täie mõistuse juures. Mina pärin järele, kas temal ehk soove on. Ta ei wasta. Ta waatleb teraselt mu nägu, siis pöördub ta selge pilk õhk-konda, ta silmitseb hoolikalt iga puu-okska, iga inimest, keerab pead targalt hinnates, nagu tahaks ta mälestusesse muljuda weel maiset elu, walgust ja loodust ja ilu. Ta pilk on wäeti lapse pilgu sarnane, mis waatleb ümbrust teraselt ja wäljendab mõistmatust. Lõpetades mahutasime kõik rehealla. Seal nad lamawad reas, nagu wili, mis peksmiseks maha lastud, ja wahiwad rehe mustund talasid. Kuid weskile ei lähe siit midagi, sellest surmalõikusest.

Kui lõppenud on päewa töö ja õhtu käes, siis asume oma eluruumidesse. See korter on hobusetalli pealne, kuhu ka pisut heinu jäänud. Wäikest puuredelit mööda ronime üles ja heidame enesest sinelid ja asjad. See on iseäraline hoone. Katusel kõnniwad linnud ja nurkades kröbistawad hiired. Alt kostawad mitmesuguste loomade häälled. Winguwad põrsad, määgiwad lambad ja elajad ning kirewad kuked. Sealt tulewad kõiksugu lõhnad ja helid üles kuni meie „saloonini.“

Õhtu koonduwad kütid ja siis algawad nad jutustamised: kaardimäng, maadlemised ja teistsugu tegewus. Ja kui me lõpetades mähime end sinelitesse ja poeme heintesse, siis hakkab katusele wihma tibama. Sügisene wihm — nii tinaraske, täis surnut mälestust ja päewawaimu, ja nii tüütaw. Hoog järgned hoole ikka ja ikka uuesti, lõpmatu jonnikalt. Läbi wana auklise katuse tilgub wett meie peale ja riiete wahele ja see erutab liha ja waimu, ja näitab, nagu wiibiksime kuskil nõiarriigis ning nagu kestaks see nii juba aastasadandeid. Ümberringi on ainult pimedus ja wihm ja sügisene udu. Maa on läbi imbunud weega ning teedel on wankrid ja autod mudasse jäänud, ratsawägi tallab ainult koha peal ning jalamehed käiwad reas nagu kured teeääri mööda.

Talud, kus hiljuti ruume soojus täitis ja rahulik elu walitses, seisawad praegu kohutaw-tühjalt ja eemaletõukawalt. Kõik on tühjaks riisunud ümberuitawate sõdurite poolt, ja sissemindes nendesse tundub, nagu wisataks sinule wastu kiwi: ei ole midagi, ei saa midagi olema, minge edasi. Inimeste süda on lukus, nagu lukustatud ukseid ja wärawad. Kuskil ei ole enam lahket elu. Unistused, laulud, wein ja kunst — need on möödunud aja wara, ja unenägude asemel tulewad nüüd öösel meid külastama werised sõdurid ja meie mahutame neid külma ja tühja küüni wõi rehealla. Kuid wihma walab lõpmatu ükskõiksusega, ja pimedate pikkade ööde ajal on nii õudne ja ränk. Öösise tuule wingumise sekka kostab suurtüki lahingu mürin läbi öö, kõik on maha tallatud ja häwitud. Läänud ja kadunud on nagu kauge saar, millest meid lahutab ükskõikne ookean, ja hallid päewad on nagu rasked kiwirahnud, mis õige pea sügawusse kisuwad meid, meie maad ja tulewikku.

Kus peatada? Kus soojendada ihu ja hinge? Jumalaga, päike! Jumalaga, lootused ja unistused! Meil ei ole koguni täherikkaid öid, sest hiline aeg on meid piiranud pimeduse kattega.

III.

Ja niisugustel õudsetel ja mustadel õhtutel, mil puudub koguni tuli meie ulualusel, oleme leidnud omale waikse koha, kus unenäod wirguwad. See on meie uuesti awatud „Café Spliin.“ Meie koondume sinna kõige igawamatel ja ja surnud aegadel.

See on wäike wäljamaja saunake, milles püsib soojus kuni õhtuni, kui teda päewal köetakse. Ettewahtlikult nagu wandeseltslased koondume sinna ja oleme seal nii õnnelikud. Saunakesel on wäike eestuba ja selle taga „kohwik“ ise. Nõnda ristsime meie ta.

Tasakesti awame meie ukse. Süütame põlema küünla ja kinnitame ta kerise suitsunud kiwide wahele. Põrandal on kasewihtude lehed ja pehme suitsu lõhn. Meie wõtame istet lawal. Madal lagi muljub meie peale ja meid waldab korruga rahu ja soojus. Arukordadel süütame põlema kaks küünalt ning walgus tungib pehmelt nurkadesse

ja lae alla. Elu on meilt äralõigatud ja me oleme ükski.

Teekann aurawa teega paigutakse keskele ja me wõtame enestele teed igaüks ise. Soojus waldab liikmeid ja magus wäsimus tuleb meie peale. Kiidetud oled sa igawesti, meie igawuse sünnitus „Cafè Spliin!“

Siin algab siis jälle elu, niisugune, nagu ta oli mõned aastad tagasi. Kui maa ja mere peal walitses niisugune rahu, nagu praegu siin, ning niisugune saab walitsema ehk aastate järele.

„Missuguse Jaaniöö, kui suurepäralise, saatsime meie mööda . . . „algas jutustaja . . .

„Jah, Jaaniöö! Laulud kõlasid hästi ja rõõm ise oli lõhnaw nagu lilled.“

„Öösel walas wihma.“

Ja me kõik muigasime tuletades meelde wihmasadu. Kui ometi praegu walaks niisugust wihma! Wihm, mis täitis oma wooluga rõõpaid ja kollastest lilleõilmetest woolasid ojad teeäartel, kuid juba õhtupoole naeratas läbi pilwede päike ja õitswates kastaaniapuudes süttis ennenagemata hõõgumine. Kollakat õilmete tolmu ja naeratawat rõõmu waimu oli täis ilm.

Ja meile näitas, nagu sajak wäljas niisugust wihma. Meie tuletame wahel meelde mugawaid ja kärarikkaid kohwikuid, kus saatsime mööda mitmeid külmi ja pimedaid sügisöid. Mõlguwad meeles rõõm ja laulud ja kõik saab elawaks ning me unustame ümbruse ja oma seisukorra. Hea on siin selles kohwikus! Kuid nagu puuduks meil siiski midagi. Kirjanik lubas kohwikut järgmiseks õhtuks dekoreerida. Teha mõned transparandid punaste tähtedega ja wärwipaberist laternad. Ja muusikat ka — meil on naabruses wiul. Ning wõeraid kutsuksime ka. Oleks hiilgaw ja mugaw!

Onneks ei läinud see kawatsus täide. Meie mõistsime, et meie kohwik selle läbi omapärase saladuslikkuse kaotaks. Ja kõige parem on ta niisugusena, nagu ta praegu on.

Me joo me teed. Kүүnla walgus eksib mustunud lael. Katusel plagiseb wihm. ja lõpmata pimedus uitab mööda ilma. Kui armas on wiibida katuse all — kauge ja eraldatud elust!

Meie rahwalaulud on nii suurepäralised, ütleme meie ja hakkame tasahil-

jukesi laulma. Weel ja weel, ning mee-leolu hakkab tõusma. Kiigid-liigid helisewad ja meid täidab õrnuse tunne ja rõõm. Kui suurepäraline on siiski elu! Näites, nagu oleks meil lihtsates kruusikestes wein ja nagu pühitseksime jälle laulupidu. Ja siis kaswawad fantaasiale ja unistustele tiiwad ja nad lendawad läbi roosiliste päewade tulewikusse.

Kui suur ja waba saab kodumaa olema pärast sõda! Meil saab olema oma rahwateater, oma ooper, kus saame kuulma ilu helides oma hiilgeaja eepost. Helid ja ilu peawad seal walitsema. Laewad tulewad kaugeilt silmapiirilt ja saawad terwitama kodu lippu.

Siis särab meie kohwik ja muusika mängib ümbruses.

Hilisel ööl ärkame. Aeg on minna meie harjunud magamiskohale. Kүүnäl kustub . . . Meie astume wälja öö ja wihma kätte. Tuul hulub nagu surmawile ja jalg astub mudasse. Õhtupool kumawad jälle tulekahjud üksteise järele nagu lehwiwad lipud. Seal põletawad sõdurid Latwija majasid ja soojendawad endid tuleääres. Ei kunagi, ei ühelgi ööl ei puudu need tulelipud. Põlewad ja põlewad. Suurtüki mürin ühineb tule wingumisega ja wihma plaginaga ja ja süda tunneb jälle seda, mille eest meie põgenesime . . . Jumalaga, meie peenike ja armas kohwik!

Me ronime üles oma ulualusesse, kus norskawad ja hingawad raskelt kümnekond päewamuredest ärapiinatud hinge, ja mähime end sinelitesse ning heidame heintesse. Meie wärisime. Wihm lööb läbi katuse. Öö on weel pikk ja lahingu mürin käib ühes temaga. Ainult mõned mõttekatkendid tulewad meiega ühes lühikesest unustuse ajast.

IV.

Walab . . . Aias, õunapuude all magawad langenud. Üksteise kõrwal sõbralikult. Nende näod on sinellitega kinni kaetud. Üks nendest on lätgallane. Tema juurest leiti palweraamat — ilus, kullatud äärtega ning ootamatu hinnaline waese mehe kohta. Nüüd wedeleb raamat tema kõrwal ning wihm leotab teda. Missugune iseäraline usk on käinud temaga ühes sõjawäljal! Kui mitu korda

ei ole wärisewad sõrmed pööranud neid lehekülgi ja silm otsinud päästõnu, millega pöörata Looja poole. Nüüd on nad mõlemad wait. Püha Maria katab tema hinge jaoks juba lauda päiksetaguses lossis, aga karjus magab siin sügise vihma käes õunapuu all ja tõmmukollakate langenud lehtede seas.

Keegi pealik teeb korralduse, teda kaarte alla panna. Kütid paigutawad ta kokkuwarisenud ajamajakese katuse alla, kuhu wihtm juurde ei pääse. Nii on heal! Kõik wariseb kokku. Onnikesed, majad, inimesed ja walitsused, ja troonid, ja jumalad. Jääb järele ainult saladuslikkus kullatud äärtega raamatu mõnes laulus ja wärsis. See ei häwine. Kõige suurem saladus on wististi surm.

Täna sajab rahuliselt. Kuid pärast lõunat on päiksepaiste. Kuldläikena särab ta weeloikudel. Meie peame täna surnuid matma. Meie waatame nende jaoks kohta. Tee ääres metsatukas on wähe waesepoolne. Ja lõpuks ühineme, et haud tuleb kaewata metsatukas, kus noored haawad ja kuused ning mäenõlwak on hommiku poole. Sinna kaewatakse haud kahe jaoks ja nad maetakse sinna.

Ühetooniliselt kõlawad laul ja matuse sõnad. Toetades karkudele läheneb hauale granaadi kildudega risuks löödud ülem ja ütleb nendele kaassõna. Seal on waikus

Haud on juba kinni. Kütid seisawad waikides selle ümber. Neil sepitseb süda mõtteid elu kaduwuse üle. Püstitakse rist langenute nimedega . . . . „Langenud lahingus Pelne juures“ Tolm, tol . . . Kõik on tol.

Kolletanud haawad wärisewad nagu surma hirmus. Nende kullatud kroonid ehiwad hauda. Iga suwe saawad nad wärisema pühalikkuse tundes „langenud lahingus Pelne juures.“

Õhtu on jahe ja röske, nagu sügisõhtud harilikult Liiwimaal. Lahingu liinilt kostab paukumine. Ligineb õudne õõ. Haawatud ja haiged lamawad rehe all oma wiletsatel asemel. Ühe raskesti haawatud sõduri juurest leiti mõnda kirjandust. Ma lehitsen neid: enam kui paarkümmend wiiku turu romaanist ilusa rööwli üle. Kui wastikuks on elu saanud. Kõik tahawad unustada ja unistada jõudu mööda.

Kütid, kes õhtusöögiga lõpule jõudnud, asuwad kaarte mängima. Ühes salkkonnas jutustatakse anekdoote, mis rasked seedida koguni sõduritele. Mõned on kusagilt piiritust saanud ja lööwad pillerkaari põõningul hiirte, nartsude ja wanakraami seas heintel. Rawitsemiseruumist tungib mõnesuguse rohusegu lõhn. Kuhu minna? „Spliin“ tuleb jälle meele, nagu külm sügisõõ. Ning jälle leiame end „Cafè Spliini“ lahkes ruumis.

Ärkawad unustuse tunnid. Meie sõidame Biminnisse.

V.

Mitmed päewad järjest oleme täiesti wabad. Siis uitame ümbruses ja waatleme suure häwitamise ja laastamise jälgi. Paljud majad on juba täiesti tühjad ja sissepekstud mustad aknad terwitawad ja saadawad meid. Rööwimise jäljed on selged weel igal pool. Mõnes kohas istuwad lapsed ja naised külmas õues, tubadest aga kostawad karmid sõdurite hääled ja wene weniwad laulud. Põgenejate read liiguwad minema ühes järeljäänud waranatuksesega. Käies metsas, leiame me tihnikus murtud tühja mesikärgi. Soo äärde on peidetud rööwijate sõdurite poolt toodud juurewilja; wististi tagawaraks, kui kusagil enam midagi rööwida ei ole. Nii peidawad koerad konte, kui ei saa kõike ära kasutada.

Näe, eemal suurepäraline wäheldane farmi loss, kus need „kultuurikandjad“ elasid oma pooljumala elu. Praegu kubiseb mõis Wene sõduritest. Ning metsik rüüstamine on alanud, missugust ei oleks sallinud koguni Juhan Hirmsa sulased. Teedel wedelewad raamatute lehed. Iga kümne sammu taga leidub lehti ilusate joonistustega. See on aadeli wapiraamat — see on nüüd tuulde pilatud iga ilmakaare poole. Rüütlite ja kuningate wapid wedelewad nüüd igal pool tee ääres.

Mida kaugemale, seda kohutawam. Raamatud ja raamatukogud häwitatakse ja põletatakse ära kütteks. Meie wõtame mõned raamatud üles. Need on peenikesed wanaaegsed raamatud, prantsuse- saksa- ja ladinakeelsed. Kõik hääbub, Läti töö! karedaks saanud kätel kerkinud majad ja aristokraatlikud mälestusmärgid ning kunstiteosed. Kellest sest

muret, kui elu ise kõigub nagu leht tuule käes. Kõneleda iluduse ja elugaatsia üle wõiwad ainult nõdrameelsed ehk joobnud, nagu meie oma wäikses „Café Spliinis.“ Mõlguwad meeles Shakespeare'i sõnad :

„Elu kallis wiin on ärawoolanud ja järele on jäänud ainult tühi astjas.“

Sõjajumala orgiad on kirjeldamatud. Suitsusambad ja werised palged joowastawad teda.

Meie läheneme wäiksele järwele, kus algab niit.

Siin on elu jätised. Umbes wiiskümmend wangert ja plaanwangert, riide ja tekkidega ületõmmatud, seisawad harwas kuusikus nagu onnikesed. See on sõjapõgenejate reel. Sead ja hobused ja koerad magawad laste kõrwal, tumedate nägudega mehed istuwad tule ümber, perenaised, silmi rätikutega suitsu eest kaitstes, walmistawad toitu. Wihma sajab nende peale, kõik on läbiligunenud, riided, asjad, leib. Hulk waatab meid waikselt. Nad ootawad kõige halwemat. Ainult pärast jutuajamist saawad nad sõbralikumaks.

Nende seas on üks mõisniku naine Leedumaalt. Ta on rändamas juba mitmendat korda. Kõigest rikkusest on weel ainult järele jäänud paar hobust, lehm ja maailmatu suur plaanwanger. Ta jutustab kõige hirmsamatest silmapilkudest, kui neid wälja aeti ja majad põlema pisteti. Mesipuud sütitud enne põlema ja heidetud siis wette, aidad murtud lahti. Hulk aega kuulame meie jutustust osawõtlikult pealt ja meie ümber on kogunud kaunis hulk piinatud ja sõnaahtraid inimesi. Küsimumused ei leia wastusi . . .

„Kuhu minna?“ Keegi ei tea ülelda.

Paljud unistawad õnne üle Siberis wõi Kaukaasias. Kannatlikku rahwast aetakse nende kodustest madalikkudest tundmatule wõõrsile.

Tuleb öö. Meie jätame neid metsa ja lähme jälle oma peatuskohtadele. Kartlik hämarik mähib enesesse taewa ja maa.

VI.

Kui „Café Spliini“ ukсед meie taga lukus, siis oleme jälle teises ilmas. Kustub päew ja waikiwad päewa mured. See koht siin on ise wiirastusest sündi-

nud, miks ei peaksime meie siin wiirastusi nägema ?

Jälle öitsewad tulililled. Seal sünnib see, mis sündis aastasadade eest Liwi ja Läti linnades.

Kuid siin on teisiti. Kütünal põleb kerise mustade kiwide wahel, mille küljes kuiwannd kase lehed. Kuid lawal aurab teekann ja fantaasia mängib meiega. „Cafe Spliini“ nimetuse all liiguwad terwed uued ilmad, naeratawad ja ilusad.

Meie eksime jälle kuskil, kaugel elust. Mõödub sõda . . . Meie rändame, meie tõttame otsima elu ainukesi wäärtusi — iludust ja armastust.

Ning meie olemegi juba teel. Walgete ööde ja Skandinaawia kustumata päikese juurest teeme algust. Fjordid säravad, palju walgeid linde keerleb meie ümber. Päike, armas suwepäike ei lähe enam looja. Ta ripub nagu hiigla tuleloit taewa küljes, meie aga uitame mägedel ja mere kaldal. Südamed tuksuwad õnne tundel.

Ning siis oleme juba kaugemal. . . maailma keskpaigas ja rewolutsiooni tsentrumis Pariisis. Meie otsime üles jumaliku Boticelli ja seisame kaua Wenuse marmorikuju ees. Tizian hingab meile wastu oma patustes loomingutes ja Correggio jumalikud teosed on meie jalge ees.

Siis . . . autod mürisewad, lüüakse kella, keerleb wiin. Meie jalutame tänowatel, kus käisid luuletajad jumala armust ja kuulsad kirjanikud. Kui palju ilu on weel päikse all.

Wahepeal, kui kütünal särab rahuliselt, oleme jõudnud juba otsaga Wahemerele, Hispaaniasse. Grandide ja donide tõmmusütitawad iludused naeratawad meile wastu. Meid ahwatleb Wahemeri. Kiiguwad juba laewad ja wiivad meid ikka kaugemale ja kaugemale, kuhugile Kanaaria saartele, kuhugile igawestesse metsadesse, kus wõib leida Yiminat.

Suurtüki mürin lõpetab waikuse ja meie ärkame nõiapiibu magusast suisust. Seal hääbub Latwija, kenam kõigist maadest. Tuhk jääb tema majade asemele. Ja meie tuletame meelde Kuramaad, kus päike on niiraske ja wiljajäljad nii rikkad . . .

Kes meid wõiks wiia Kuramaale ? Korra me saame seal olema siiski. Sellepärast ju oleme meie praegu siin

wihmasel sügise ööl, et kord sinna saada, oleme elust äralõigatud, et ühineda.

Wana Latwija põleb. Meie loome uue Latwija. Läänud aegadest leiame ta üles, kui weel ei ole ärrganud kõige kenam luuleneid kuskil Semgalli väljadel lossiwaremetel.

Meil saab olema selles kenamas maadest igal ühel oma maja. Möödunud aegade ornamendid lõikame tamme tulpadele ja aedadele. Stiil-wanaaegne kuninglik loss. Freskod kujutavad lugusi rahwaluulest. Las tulla meid siis waatama kultuurmaailm, nagu senni käidi waatamas Villa Farnesina't Roomas. Roosiaiad saavad meil olema ja wiljawäljad, millel me töötame põgenedes sinna linna askeldamiste eest.

Ja siis, kui sügis käes, jalutame langenud kaselehtede üle. Siis tuletame meelde käesolewaid päewi ning andume muusikale, laulule ja wiinale. Seistes põlewa tule ümber hilisel sügise aal. Meie laulu järwed on weel sügawad ja puutumata. Kui neid liikuma panna — maa lõõb õitsema ja ilutsema jumalate nõidusel.

Jah, see uus Latwija saab olema ennenägematu selge ja hiilgaw. Meie

ise ehitame uusi torne ja püstitame uusi lippe.

Kuramaa ootab meid, temaga oleme ühendatud igaweste eesmärkide kaudu. Meie laseme teda elada . . .

Kuid siin „Cafè Spliinis“ ei ole meil weel wiina. Meie algame laulu „Tuul, puhu, tuuleke, aja mu laewukest...“ Ta kõlab magusalt, tasakesti ja nagu sugu kartlikult, just nagu olema peab.

Läbi sõjajumala orgiate, suitsu ja were läbi, üle sügisööde, nagu walge lipp, lehwib unistus.

Kesköö ajal lahkume meie jälle omast kohwikust. Kumawad tulekahjud ja müriseb suurteki lahing. Rehe juures põleb tuli. Wahid peawad walwet haigete ja haawatute juures, kes wintslewad rehe all ja soniwad unes igaüks oma tulewiku maast.

Jahe öö piirab meid. Meie astume porisse. Elu tõsidus tungib meie kallale ja käib kannul nagu wangiwaht, kes ootab meid väljaspool. Hall olewik täidab kõik olemise.

Ainult igawesed tähed särawad läbi udu, nagu tõsised ja jumalikud aimdused. Nad terwitawad meie Cafè Spliini ja meie unistusi.

Ankermüri järw.

Rootsi kirjanik Ole Svendsen.

Ammu, ammu aja eest, enne weel kui piiskopid ja hertsogid saare pere-meesteks saanud, siis, kui weel palwetati wanade jumalate poole, elas ja walitses Bornholmi saarel Andrea, keda kutsuti kõwasüdamliseks.

Ta walitses halastamatu waljusega ega lakanud kõige vähemagi eksimise eest tasuks nõudmast süüdlase pead. Selle karmi walitsejanna teenijate hulgas oli ka karjasetütar Ellen, keda Andrea tema suure iluduse pärast wihkas. Ellen pidi tegema kõige raskemaid töid ja kuulma kõige kibedamaid laidusõnu, kuid ometi ei jäksanud pere-naise waljus neitsi palgetelt eemale pelletada rõõmust meelt, eriti mitte wiimasel ajal, kui noor kütt Niels Jüütimaalt oli saarele tulnud.

Noored inimesed olid kaswult ja iluduselt üksteise wäärilised ja tundsid esimesest pilgust saadik, et nad üksteisele kuulusid. Abiellumiseks polnud neil vähematki takistust, sest ka Elleni isa oli sellega nõus; puudus ainult weel walitsejanna Andrea luba.

Kartlikult seisis wana karjane uhke perenaise ees:

„Anna kütt, kes Jüütimaalt tulnud, minu tütrele meheks!“

„Noh, saada nad kord mõlemad minu ette!“

Pikk ja uuriw oli pilk, millega Andrea noori inimesi mõötis. Ellen lõi silmad kartlikult maha. Aga Niels waatas perenaisele rahulikult silma.

„Teie wõite üksteise omaks saada, kuid Niels peab enne weel minu teeni-

tuses olema. Neli nädalat peab ta minu juures töötama ja näitama, mis wõib ja suudab — siis tehke minugipärast pulmad!"

"Niels, ratsuta minu seltsis metsa! Nopi mulle lillesid! Aita mul kuldpannal kinni panna!"

Niels tegi kõik, mis Andrea käskis, tegi kõik uhkele Andreale rahulikult ja sõnakuulelikult, nagu see teenijale kõlbab.

Siis järgnes palaw juunikuu päew. Sirelid lõhnasid, ööpikud laulsid. Andrea ja Niels olid tulisest ratsutamisest kuumad ning wäsinud, ja puhkasid metsas.

Korraga löi Andrea oma käed Nielsi kaela ümber ja metsikult meelitades ja nuuksudes palus, käskis, nõudis:

"Lahku Ellenist, saa minu omaks, et elada wõiksid nagu würost. Sa pead saama kõige õnnelikumaks. Mina olen sama ilus kui Ellen!"

Mis kurja oli küll teinud Niels, et Andrea käskis teda heita niiskesse umbsesse, sügawasse wangikeldrisse, kus tunda oli surma hingeõhku? Keegi ei teadnud seda, kuid raske pidi olema Nielsi süü.

Ellen langes Andrea jalgade ette põlwili armsama eest paluma, wana karjane palus ka!

Kuid see kõik oli ilmaaegu!

Mõni päew hiljem kutsus Andrea kõik oma pere kokku ja seletas: Niels kannatab raske kuriteo eest, aga ta peab saama wabaks, kui ma talle kolm küsimust esitan ja tema iga minu küsimuse peale wastuseks annab minu nime.

Hilja öösel, kui kõik magasid, puges ta salamahti alla wangikeldrisse ja ütles:

"Niels, ma armastan sind ja kannatan ühes sinuga. Sa pead saama homme wabaks, kui ühe tingimise täidad. Kolm küsimust panen ma sulle pere juuresolekul ette, sina aga ütled kõigi nende küsimuste peale ainult: Andrea! Kuuled sa, Andrea; ole mõistlik, sest see maksab sinu elu!"

Wang istus kõssi wajunult nurgas, ega wastanud sõnagi.

Teisel hommikul kutsus Andrea kõik teenijad kokku ja küsis nende kuuldes Nielsilt:

"Ütle, Niels, aga kaalu oma wastust hästi, missugusel naisterahwal on Bornholmi saarel kõige kaunimad juuksed?"

"Ellenil, karjase tütrele," wastas wang waljusti.

Andrea kahwatas ja pigistas hambad kõwasti kokku.

"Wiige ta ära, ta ei meeldi mulle täna enam ja ma ei taha teda enam kuulda!"

Ellen aga wõttis terawa noa ja löikas sellega oma ilusa, pika kuldjuukse maha, lootes sellega oma armsamat wabastada. Ta wiis juuksepatši Andrea ette, kes tüdrukut pilkawal naerdes silmitses;

"Nüüd peab sind su kallike wist wäga ilusaks!"

Sel ööl põlwitas Ellen raudwõrega akna ees ja palus:

"Armsam, waata, seda tegin ma sinu eest! Nüüd ole mõistlik ja wasta homme nii, kuidas Andrea käskis!"

Jälle seisis Niels pere ees.

"Missugusel naisterahwal Bornholmis on kõige ilusamad silmad?"

"Ellenil, minu pruudil!"

Kogunutel käis wärin kehast läbi, kui Niels ära wiidi ja perenaine wihastmoondunud näol käskis:

"Tooge Ellen siia, ühtlasi aga ka teraw raudora. Pistke tal üks silm peast wälja, teine silm peab talle piina suureduseks alles jääma!"

Wärisedes, nõtkuwail põwil seisab kogu pere kolmandamal päewal, õues kui Niels uuesti ette tuuakse.

Uhkesti tõuseb Andrea püsti, sirutab oma kuninglikku keha ja waatab ringi.

"Täna esitan sulle kolmat ja wiimast korda ühe küsimuse. Wastad sa õieti, siis oled sa waba ja kõik olgu sulle andeks antud. Oma eelmiste wastuste eksitust saad sa isegi näha, niipea kui mõrsja ilmub. — Ellen!"

Perenaise hüüde peale ilmus poolpime neiu paljas pea norus Ohkamine tõusis rahwa rinnast.

"Ütle nüüd, missugusel naisterahwal on Bornholmi saarel kõige uhkem ja kuumemalt armastaw süda? Mõtlega hoolega järele, enne kui wastad: missugusel naisterahwal?"

"Ellenil minu ustawal ja wahwal pruudil!"

Andrea kuulutas otsuse:

„Nielsi pea peab langema! Wiige ta hukkamispaigale ja surmake ta! Ellen, ta ilus pruut, peab sealjuures seisma ja nägema, kuidas ta armsam sureb. Selleks kinkisin temale teise silma!”

Ellen oli Nielsi käest kinni hoidnud, kuni timukas ta eemale lükkas. Ta ei karjatanud, kui surmaw hoop käis. Aga peale armsama surma läks ta waikides metsa ja istus kaljurahnule, kus ta kallimale oli kord truudust töotanud.

„Ma jään siia ja leinan teda, kuni suren ja temaga jälle ühinen,” nii mõtles ta. Käsi ringutades istus ta paigal, kuna pisar pisara järel ta silmist weeres. Kuumad pisarad langesid kaljule ja koondusid seal väikeseks tiigiks. Suuremaks ja suuremaks kaswas see, sest pisar langes pisarale ikka lisaks.

Nii nuttis Ellen, kuni ta surnult maha langes.

Hommikupäike peegeldus selges weepinnas, mis metsapuude wahel wilkus, ja imestas, sest ennem ei olnud seal järwe. Nii oli tekkinud Ankerküri järw — truuduse tõendusena, mis kestab weel üle haua.

Weel tänapäewgi öeldakse: Kui kaks noort inimeselast üksteisele Ankerküri järwe kaldal truudust wannuwad, siis on nad üksteise külge seotud kindlate, nägemata sidemetega. Nad ei saa üksteisest enam lahti, astugu nende wahele marud ja mured, kuud ja aastad, eksimine ja kahetsus. Ikka jälle saawad nad kokku ja jääwad üksteisele igawesti ustawaks.

Kes sa kodumaa kungastel kõnnid.

P. Grünfeldt.

Kes sa kodumaa kungastel kõnnid ja käid,
arwates halwaks ta andeid, armsaid ja häid,
kes ta nägusaid niite ja nurmesid näed —
tänu kokku sa palwele pane käed!

Ei sul aimugi ole, mis tunda saab rind
käies wõörsil, kus kaugel on kodumaa pind!
Ei sul aimugi ole, mis tunda saab meel,
kui ei kosta su kõrwu su kodune keel!

Ohked ohete järgi sul tulewad suust,
ei sa hooli seal palmist, ei mandlipuust!
Ei sind rõõmusta wõöraste laul ega luul,
kui sul südames tuhiseb kodumaa tuul!

Kui sul meeles on kodumaa kuusepuud,
kui sul laulawad kodumaa lindude suud,
kui sul südames kodumaa lilleraad
ja kaugel, nii kaugel tead kodumaad!

Kes sa kodumaa kungastel kõnnid ja käid,
arwates halwaks ta andeid, armsaid ja häid,
kes ta nägusaid niite ja nurmesid näed —
tänu kokku sa palwele pane käed!

Sest sind õnnestab kodumaa eha ja koit,
waldab kodumaa wirwendaw tähtede loit,
kuna majas ja metsas merel ja teel
hellalt heliseb kõrwu sul — emakeel!

Kuigi wilets ta wili ja kehwa on ta pind,
tema ometi on sinu emarind,
kelle armastus iialgi otsa ei saa —
ta on sinu ja minu — kodumaa!

Kurat Berliinis.

Saksa kirjanik E. T. A. Hoffmann

Aastal üksthatsadawiiskümendüks nähti Berliinis õhtuhämaruses ja öösel tänowatel meest liikumas, kel oli peen ja tugew wälimus. Ta kandis ilusat wammust, mis oli soobliga ilustatud laiu pükse ja pilukingi, peas aga kohewat sammelbaretti punases sullega. Ta liigutused olid meeldiwad ja kombelised, ta terwitas igaihte wiisakalt, peajasjalikult aga naisi ja neidusid, püüdes nendega wiisakate ja hästiwalitud sõnadega ning meeldiwal kombel juttu alustada. „Donna, käsutage ainult oma alandlikku teenrit, kui kannate südames mingi soowi, et ta oma wäikse jõu kasutaks selleks, et Teie tahtmist täita!“ Nii sõnas ta suursuguste naiste wastu. Ja siis neitsitele: „Taewas annetagu Teile ometi mees, kes oleks wäärt Teie ilu ja noorust!“ Sama wiisakas oli ta ka meeste wastu, ja nii polnud ime, kui kõik seda wõõrast armastasid ja talle alati appi astusid, kui ta kohmetult seisis suure mudaloigu ees ja ei teadnud, kuidas üle saada. Sest waatamata selle peale, et ta muidu suure ja ilusa kaswuga oli — oli tal ometi üks jalg wigane ja pidi end toetama kargule. Ulatas talle keegi nüüd käe, siis kargas ta awitajaga tükis oma kuus küünart kõrgele õhku ja tuli jälle maha umbes kaksteist jalga teiselpool loiku.

Inimesed imestasid muidugi selle üle weidi ja nii mõnigi wäänas ehk jalagi ära, kuid wõõras wabandas end sellega, et ta wanasti, kui ta jalg weel terwe olnud — Ungari kuninga hoowkonnas olla olnud esitantsija, mille tõttu ta nüüd, kui teda wähe aidatakse — kohe weidi õhku tahta karata, nagu tantsiks ta weel wanal ajal. Sellega jäid inimesed rahule, tundes ainult ajuti lõbu, kui keegi raeherra, mõni papp wõi ka mõni teine auwäärt isand wõõraga kepsu löi. Nii lõbus ja heas tujus kui wõõras ka harilikult ei olnud, siiski muutus ta ülespidamine wahel õige imestamapanewal moel. Sest juhtus, et ta ööseti läbi tänowate hulkus ja wõõrastele ustele koputas. Ja awasid inimesed ukсед, siis

seisis ta nende ees walgess surnuriides ja tõstis ahastawa kisa ning hulumise, mille üle teised mitte wähe ei ehmatanud. Teisel päewal käis ta aga wabandamas ja kinnitas, ta pidawat nii talitama, et enesele ja headele kodanikkudele nende surelikku keha ja surematut hinge meele tuletada, mille heaks nad pidada walwel olema. Seejuures nuttis ta weidi, mis inimesi sügawasti liigutas. Iga matuse puhul oli wõõras kohal, järgnes korjusele auwäärt sammudega ja näis wäga kurb olewat, nii et ta hädaldamiste ja nuuksumise tõttu kuidagi waimulikkudest lauludest osa ei saanud wõtta. Nii nagu ta enese usaldas säärastel puhkudel täitsa kaastunde ja kurwastuse kätte, nii oli ta täitsa lõbu ja lust kodanikkude pulmades, mida tookord uhkelt ja üldiselt peeti raekojas. Seal laulis ta walju meeldiwa häälega kõige mitmekesisemaid wiise, mängis tsitril, tantsis tundi-dekaupa nii hästi pruudi kui neitsitega terwel jalal, wigast osawalt ligi tõmmates, ja oli seejuures wäga auwäärne ja kombelik. Kõige parem aga ja mispärast pruutpaarid wõõrast esiti hea meelega nägid — oli, et ta iga pulma puhul oskas annetada kõige suurepärasemaid kingitusi, kuldkettidest ja preesidest alates kõige wäärtuslikumateni ehedeni. See ei wõinud teisiti olla, kui et kogu Berliin austama hakkas wõõra wagadust, woorust, heldust ja wiisakust ja et see koguni kuurwürsti kõrwu pidi puutama.

See arwas, et säärane hea inimene, kui see wõõras, pidada ehtima ta hoowkonda, ja lasi mehelt järgi pärida, kas ta mitte hoowkonnas mõnda kohta wastu ei soowiks wõtta. Wõõras kirjutas aga weripunaste tähtedega pergamentlehekesele, mis oli poolteist küünart lai ja sama pikk, ta tänada alandlikult talle pakutud au eest, paluda aga Kõrgeauklikku Hülgawamat Isandat, lubada talle jatkata oma rahulikku kodanikueltu, mis tahingetäielikult rahuldawat. Berliini olla ta walunud hulga teiste linnade seast oma asukohaks, sest kusagil polla ta leidnud

nii armsaid inimesi ja nii palju truudust ja ausust, nii palju arusaamist peenetest ja meeldiwatest kommetest, nii nagu nad tal omal omased. Kuurwürst ja temaga ühes kogu hoowkond imestadis wiisakalt nende ilusate kõnekäänude üle, millega wõõra kiri läbi põimitud oli, ja sellega oligi asjal lõpp.

Juhtus aga, et samal ajal oli rae-herra Walter Lütkeni abi-lunaine esimest korda õnnistatud kehaga Wana ämma-emand Barbara Roloffi ennustas, et ilus terve naine kindlasti sünnitab kena poisikese, ja nii oli herra Walter Lütkenis täis rõõmu ja lootust.

Wõõras, kes ka herra Lütkeni pulmast osa oli wõtnud — käis wahete wahel seal, ja nii siis juhtus, et ta kord õhtuhämaruses sisse astus, mis ajal Barbara Roloffi parajasti kohal oli.

Niipea kui wana Barbara wõõrast silmas, alustas ta walju heleda rõõmukisa, ja näis, nagu kaoksid äkitselt kõik sügawad kortsud ta näost, nagu lööksid punale walged huuled ja põsed, lühidalt, nagu tuleksid tagasi noorus ja ilu, mis Barbaraga ju ammu jumalaga olid jätnud. „Ah, ah, herra junkur, kas näen Teid tõesti siin? Oh! — olge terwitatud!“ — nii hüüdis Barbara Roloffi ja oleks peaaegu wõõra jalgade ette maha wajunud. See aga pööris naise poole wihaste sõnadega, nii et tulileegid ta silmist purskasid. Kuid keegi ei saanud aru, mis ta eidega rääkis, kes kahwatult ja kortsus — tasa nuuksudes nurka tõmbus.

„Armas herra Lütken,“ ütles wõõras rae-herrale, „olge ette-waatlik, et Teie majas midagi halba ei juhtuks, ja et eriti Teie abikaasa lapsewoodi puhul kõik korras oleks. Wana Barbara Roloffi pole oma kunstis sugugi nii osaw, nagu Teie seda ehk arwate. Tunnen teda ju pikemat aega ja tean, et ta nii mõnigi kord nurganaise ja lapse hoolestuse on jätnud.“

Mõlemad, herra Lütken ja tema naine, ehmatasid selle sündmuse üle ja nende meel oli õudne ning kartlik; nad kahtlustasid nüüd Barbara Roloffi, eriti kui nad meele tuletasid, kuidas Barbara wõõra tulekul end oli muutnud, — et ta salajasi ja halbu kunste tunneb. Nad keelasid talle ära üle läwe astumise ning otsisid omale uue ämma-emandat.

Kui see sündis, läks wana Barbara Roloffi wäga kurjaks ja hüüdis: „Herra Lütken ja ta abi-lunaine peawad ülekohtu, mida nad mulle teewad — weel raskesti kahetsema.“

Herra Lütkeni rõõm ja lootus muutus silmapilkselt kibedaks ahastuseks ja sügawaks kurbuseks, kui ta naine loodetud poja asemel sünnitas hirmsa kolletise. See elukas oli üleni kastan-japruun, kandis paari sarwe, tal olid paksud suured silmad, wäike nina, laiad lõuad, walge ümber pöördud keel ja oli täitsa ilma kaelata. Pea seisib õlgade wahel, keha oli kortsus ja ülespaistetatud, käewarred rippusid keset keha, ja jalad olid pikad ning kõhnad.

Herra Lütkenis hädaldas ja kaebas. „Oh sa õiglane taewas,“ hüüdis ta, „mis peab sellest saama! Kas wõib mu wäike kunagi astuda oma isa auwäärsetesse jälgedesse? Kas on keegi näinud warem kastan-japruuni rae-herrat ja weel kahe sarwega peas?“

Wõõras trööstis waest herrat Lütkeni, nii hästi kui see wõimalik oli. „Hea kaswatus,“ arwas ta, wõiwat paljugi. Waatamata selle peale, et kuju ja keha wiletsad, wõiwat ta siiski aru saada, et poiss oma paksude suurte silmadega mõistlikult ringi waatab ja et tal otsaesise taga sarwede wahel külalt ruumi peaks leiduma tarkuse jaoks. Kui ta just mitte rae-herraks, wõiwat poiss saada õpetlaseks, kellele eritine inetus tihti kasulikki olla ja sügawat austust esile kutsuda.“

See ei wõinud aga teisiti olla, kui et herra Lütken oma südames wana Barbara Roloffi asjas süüdlaseks hakkas pidama, eriti weel siis, kui ta teada sai, et see ta naise sünnitamise puhul olla istunud maja ees ukse-läwel, ja kui proua Lütken pisaraid walades mehele kinnitas, et ta sünnitades kogu aeg Barbara kortsust nägu oma ees olla näinud ja sellest mitte pole suutnud wabaneda.

Kohtulikuks kaebuseks ei ulatanud enesestki mõista herra Lütkeni kahtlustused, kuid taewas tahtis, et peagi pärast seda tulid päewawalgele kõik Barbara Roloffi häbi-wäärt kuriteod.

Juhtus nimelt, et tükk aega hiljem just lõunatunnil tuli hirmus ilm ja tõusis määratu tuul. Ja inimesed tänawatel nägid, kuidas Barbara Roloffi, kes

parajasti kellegi nurganaise juure ruttas — wuhisedes õhku tõusis ja üle katuste ja tornide minema kihutas ning siis Berliini ees kusagil heinamaal ilma wigastusteta jälle maha tuli.

Nüüd polnud enam kahtlust, et Barbara Roloffin nõiakunstiga tegemist tegi. Herra Lützens tuli oma kaebusega wälja ja wanaeit mahutati türmi.

Ta salgas kõik maha, kunni ta piinapinki wiidi. Seal ei kannatanud ta walusid wälja ja tunnistas üles, et ta liidus wana kurjaga igasugu nõidusi toime panewat. Ta olla waese proua Lützensi ära nõidunud ja pettuse teel selle wiletsa kolelise majja toimetanud, peale selle ühenduses kahe Blumbergist päritolewa nõiaga — kellel kurat wahepeal kaelad kahekorra keeranud — palju ristiisku lapsi tapnud ja keetnud, et maal elukallidust tekitada.

Pärast kohtuotsust, pidi nõiamoor awalikult Uuel turul elusalt ära põletatama.

Kui nüüd hukkamispäew kätte oli jõudnud, wiidi wana Barbara rahwahulga saatel Uuele turule ja sinna ehitatud puuriidale. Teda kästi ilus kasuk, mis tal seljas oli — maha wõtta, seda ei tahtnud ta aga mitte, waid nõudis,

et timukad ta samati, kui ta on — posti külge seoksid, mis seejärgi ka sündis.

Juba põles tuleriit kõigist neljast nurgast, seal nähti wõorast, kes hiiglasuurrelt rahwa hulgast silma paistis ja wanaeite põlewate pilkudega waatles.

Kõrgele löid mustad suitsupilwed, pragisewad leegid haarasid naise riie- test kinni, seal kisendas ta kilkawa, hirmsa häälega: Saatan — Saatan! kas pead nii lepingut, mis sa minuga oled teinud! — Aita, saatan, aita! mu aeg pole weel lõpul!

Ja äkki kadus wõoras, ja kohalt, kus ta oli seisnud — sahisel kõrgele suur must nahkhiir, sööstis tulde, tõusis kraaksudes wanaeide kasukaga õhku, ja mürinal wajus kokku tuleriit ning kustus.

Hirm ja ahastus waldas rahwa. Igaüks sai nüüd aru, et uhke wõoras pole keegi muu, kui kurat ise, kes kawatses heade berliinlaste wastu halba ja seepärast elas kogu aeg wagalt ja sõbralikult, et siis salakawalalt petta raeherrat Walter Lützensi ja palju teisigi tarku mehi ning mõistlikke naisi.

Nii suur on kuradi wõim, kelle salakawaluse ja tigiduse eest hoidku meid kõiki taewas oma armuga.

Ida-Aafrika Dinka neegrite laul.

Kui Jumal muinasajal löi kõik asjad,
 löi tema päiksegi.
 See tuleb, kaob, tuleb jälle, jälle.
 Ja Jumal löi ka kuu —
 See tuleb, kaob, tuleb jälle, jälle.
 Ja Jumal tähed löi;
 ka need kõik waheldudes tulewad ja kaowad.
 Ta inimese löi.
 See tuleb, kaob, ei tule iial enam!

Araablase targad sõnad.

Tark waenlane on parem kui rumal sõber.

Päri enne üleaedse kui kodu järele.
 Hoia ennast, et sa keelega ise oma pead maha ei löika.

Oder kodumaal on parem kui nisu wõõrsil.

Laenatud kuub ei anna sooja.

Kes mängib kassiga, peab kriimustamisega leppima.

Parem on olla waba koer kui wan- gistatud lõwi.

Kõike wõib ilmas osta, ainult mitte armastust.

Mees, kes maakerast läbi kukkus.

Ameerika kirjanik Carolyn Wells'i romaan.

2

„Kui nad üles tõusid,“ ütlesin ma Talcottile, „seisid Gately om: suure kirjutuslaua taga ja teine mees tema vastas. Teine lihtas tõustes oma tooli ümber, tähendab: tõusis siis väga ruttu. Siis kõmatas paus, ja nad kadusid mõlemad. Kuna Jenny kohe tuppä jookkis ja teist meest läbi viimise toa nägi wälja jookswat, siis peame oletama, et herra Gately juba enne teda toast oli lahkunud.“

„Ja trepist alla läinud? küsis Talcott.

„Jah, vähemalt ühe korra wõrd, sest muidu oleks Jenny teda näinud. Ja mina niisama, kui ta oleks fotta jäänud.“

„Ja naine?“ küsis Nora. „Mis sai sellest?“

„Mina ei usu, et sel puhul mõni naine kohal oli,“ wastasin mina. „Kübarandela on kahilufeta mõni naiswõdras seda unustanud, aga meil ei ole põhjust oletada, et ta paugu ajal siin wiibis.“

„Mõtlen ilmaaegu järele, mis põhjus kellelegi wõis olla, herra Gatelyt maha lasta,“ seletab Talcott mõtlikult. „Gately on kõigiti aus mees ja sellejuures õige awalik.“

„Muidugi,“ noogutasin mina. „Aga kas ei ole tal waenlasti?“

„Minu teada mitte. See pole ka tõendoline. Tema ei ole poliitikamees ega ial awalikult esinenud. Peale selle on ta väga helde, kuigi ta oma heategudest harwa midagi lausub.“

„On tal mõnesuguseid kirgesid? uurisin ma.

„Oh, ta on väga lihtne mees, puhkab harwa ja wõtab harwa oma würstlikult sisesestatud majas wõdraid wastu. Olen kuulnud, et preili Rahnor teda ilmaaegu on palunud enam seltskonnas liikuda.“

„Preili Rahnor on tema kasutütar?“

„Jah. Mitte sugulane, kuigi ta Gatelyt onuks kutsus. Uun, Gately oli ta isa ülikooitsõber, ja kui neiu pärast isa surma üksi maha jäi, wõttis ta tema oma juure ja walitseb ka ta waranduse üle.“

„On see juur?“

„Noh, igatahes nii suur, et kaasarafütte ligi meelitab, aga herra Gately waatab kõigile nende peale umbusaldusega.“

„Wahest oli tänane wõdras mõni kossilane?“

„O, ei usu, et kossilane siia tuleks. Ei, minu arust seisab selle loo mõistatuslikkus nimelt selles, et ma enesele ei oska ette kujutada, mis-

pärast kellelegi soom wõis olla Gatelyle kahju teha.“

„Minu arust seisab selle kogu loo mõistatuslikkus selles, kuidas nad mõlemad nii kiire kadumisega hakkama said,“ wastasin mina. „Mõtlege ometi! Mina seisin parajasti kofas oma ukse ees ja silmitsesin neid, ja niipea kui paus käis, jooksin ma nii ruttu kui jõudsin teistmisi ukse juure, siis kolmanda ja lõpuks esimese ukse juure. Olesin ma tubastid paremini tunnud, ma olesin muidugi kohe uksest nr. 1. sisse läinud. Igatahes wiibisin ma aga kofas ja olesin widanud nägema mehi, kui nad ühest neist usteest olesid wälja tulnud.“

„Nad on wististi nr. 3 wälja tulnud, kui Teie uksest nr. 1 sisse läksite,“ tähendas Nora mõtlikult.

„Jah, nii peab see olema, aga kuhu nad läksid? Miks ei ole herra Gatelyt sestsaadik enam nähtud, kui ta alla läks? Ei, ma ei saa teistiti, mul on tunne, nagu ei suudaks Gately ennast liigutada. Kas ta ära wiibi? Wõi on ta kufagil, käd-jalad seotud, suu täis topitud — mingisuguses tarwitamata ruumis — wõib olla kofuni siinjas majas?“

„Ei,“ ütles Talcott. „Selle peale mõtlesin mina ka ja andsin ühele oma mehele käsu, kogu majas eratube järele waadata. Ja kuna see mees mulle midagi pole teatanud, siis ei ole ta herra Gatelyt leidnud.“

Ja siis tuli Olive Rahnor.

„Ial ei unusta ma seda nähtust. Teatatud wärskete finilillede kergeft lõhnast, astus ta eestuppa ja jäi wahelise toa läwale seisma.“

Wahagoonipuust ufferamist ümbritsetud, paistis ta minu meelest oma naiselikus kenaduses olewat nagu karusnahkade, sammeti ja pitside naerew kogu.

„Mis siis siin on?“ küsis magus, pehme hääl. „Kas onu Moses on puiku pannud? Soodetawasti on ta warjatud peidukoha walinud. Seft täna tuleb weel hirmus lumetorm ja tuul kaswab orkaaniks.“

Suled ta kobarad wõbutasid ja tantssid, kuna neiu pea üles tõstis ja ringi waatas.

„Mis siin öieti nii lehtab?“ hüüdis ta, „just kui — püssirohujuits?“

„See ta ungi,“ ütles Talcott. „Aga lasteriista siin enam ei ole.“

„Kui äritaw! Mis on siis juhtunud? Justustage ometi!“

Oli selgesti näha, et neiu midagi ei kartnud. Ta laiali aetud filmades wahtis uudishimu ja põnewus, aga mitte kartus.

Ta tuli täitsa tuppa ja lätkas oma karusnahad tagasi, nii et ta tena, sihwasas keha nähtawale tuli. Lainetawad, ei mustad ega heledad, juuksed raamisid ta nägu, mis oma alati waheldawa ilme poolest silma paistis. Kord naeratahes, kord tõsiselt, kord imestades, kord lustilikult silmitades ta meid reast, kuni ta suured sõstrafilmed Morale peatama jäid.

„Kes Te olete?“ küsis ta meetlewa naeratusega, mis ta sõnadelst kõik terawuse wõttis.

„Minu nimi on Nora Mac Cormak, preili Raynor,“ wastas minu stenograafinna. „Tõotan herra Brice büroos üle koja. See siin on herra Brice.“

„Tere, herra Brice,“ ütles preili Raynor ja naeratas mulle särawalt otsa. „Ja nüüd, herra Talcott, mis on Teil mulle ütelda? Näen, et midagi on juhtunud.“

Ta oli nüüd üsna tõsine. Ta oli äkitselt aru saanud, et midagi sündinud, ja tahtis nüüd teada, mis. —

„Ma ei tea, kas midagi on juhtunud wõi ei, preili Raynor,“ algas Talcott. „Midag tõsist, arwan ma Meie — mina arwan — meie ei tea, kus herra Gately wiibib.“

„Palun, edasi. See üksi ei seleta mulle weel neid tõsiseid nägusid.“

Nüüd ütles Talcott temale kõik — jutustas lihtsalt, mis meie teadsime — nii wähe ja selgusetu, kui see ka oli.

Olive kuulas ja ta filmad suurduisid imestuses. Ta oli kasjaka ära wõinud ja istus Gately pööratawal tugitoolil, mida ta wäike jaalg wahetewahel siia ja sinna pööras. Tema muhw kukkus põrandale, ja teadwusetu tõmbas ta kindadki käest ning lastis muhwile kukkuda. Ta ei eksitanud Talcotti sõnagagi, aga ta ilmekas nägu ilmutas allatust ja hirmu, mis temas esile kerkisid.

„Mina ei saa sellest aru,“ ütles ta lõpuks lihtsalt. „Kas arwate, et keegi onu Amose on maha lastnud? Aga kus ta siis on?“

„Ka meie ei saa sellest aru,“ lausus Talcott. „Ei tea ka, kas keegi ta on maha lastnud. Teame ainult, et paul käis ja herra Gatelyt pole leida.“

Sel filmatilgul tuli kojast üks mees tuppa ja jäi lamati wahelmise toa läwele seisma.

„Do, Amory, tule tuppa! hüüdis preili Raynor temale wastu. „Olen nii rõõmus, et sina siin oled. See on herra Brice — ja preili Mac Cormak — herra Manning. Herra Talcotti ja muidugi ju tunneb.“

Mina ei olnud Amory Manningit weel ita! näinud, aga ainus piik näitas mulle, milline wahetord neil oli. Nad olid enam kui sõbrad — see oli kindel.

„Sain herra Manningiga all kokku,“ ütles Olive punastades Talcottile, „ja et — et onu Amos — noh, just tema wastu eriti sõber ei ole, siis palusin teda mind all oodata ja mitte minu seltsis üles tulla.“

„Ja et ja nii kauaks üles jäid, siis tulid ometi,“ jätkas Manning naeratahes. „Mis asi on siis selle — pauguga? Kus on herra Gately?“

Talcott wiitatas, aga Olive jutustas fogu loo kobe ära.

Manning kuulas tõsiselt, ja lõpuks seletas ta energiliselt: „Ta peab saama leitud! Kuidas saame sellega hakkama?“

„Seda mina ka ei tea,“ wastas Talcott. „Mina attan.“ ütles Olive etawalt. „Mina ei uju, et temale midagi paha juhtus. Kõige pealt helistame kühidesse.“

„Seda ma juba tein,“ wastas Talcott. „Ma ei suuda arwata, et ta — wabatahlikult lahtus.“

„Kuidas siis? hüüdis Olive. „Do, nüüd tuleb mulle meele — ma tean midagi.“

„Mis?“ küsisime Talcott ja mina kui ühest suust, sest neiu nägu läks selle mõtte juures helkima.“

„Onu Amosel on ju ise oma sõidutool. Muidugi sõitis ta sellega alla.“

„Aga kus see siis on?“ küsis Manning. „Seda ma ei tea,“ ütles neiu ja waatas toas ringi. „Onu Amos keelas mul sellest rääkimise ära. Aga nüüd on ju häda käes, eks? Ja mul on õigus rääkida. Eks ole nii?“

„Jah,“ ütles Manning. „Utle meile kõik, mis tead.“

„Aga see ongi kõik! Siin peitub kusagil salajane sõidutool, millest sellegil pole aimu. Selle peate ometi leidma?“

„Wististi!“ hüüdis mina ja tõusin kähku. Ja see ei kestnudki kaua. Leidus wähe kohti, kus salauks wõis warjul olla, ja ma leidisin selle kolmandast toast sõjakaardi tagant.

Üks oli tasaselt seinasse asetatud ja täitsa paneeli karmu. Kaart rippus lihsalt uksele ja ulatas sellest weel kahelt poolt üle. Sel kombel oli üks warjatud ja ometi kergest leitaw.

„Ta ei tule lahti,“ ütlesin ma asjatute katsete järele.

„Automaatlik,“ tähendas Talcott. „Üks ei awane, kui sõidutool all wiibib.“

„Aga kust te teate, et tool all on?“ küsisin mina.

„Sellest, et üks ei awane. Seda võib siis oletada, et herra Gately selle tee on waltanud.“

„Ja naisterahwas samati,“ ütles Nora. „Wõimalik,“ tähendas Talcott wiisakalt ja jatkas siis: „Noh preili Raynor, kuhu lõpeb see tee? Arwan: kus on ta wälisüks alumisel korral?“

„Seda ma tõesti ei tea,“ wastas noor netu. „Mina pole seda teed ial tarwitanud, ei teaks ka temast üldse midagi, kui onu Amos sellest lorb kogemata ei oleks rääkinud, ja kui ma järele küsisin, siis palus ta mind sellest mitte rääkida. Teate, tema tarwitab seda peitupugemiseks inimeste eest, kes igawad wõi tüütawad on.“

„Ei wõi raske olla käiku läbi majafordade tähele panna,“ arwas Manning, „kuigi ma arwan, et wälisüks ainult alumisel korral võib olla.“

Manning awaldas tarla muljet. Kuigi me üksteisega weel ei olnud koos olnud, tundsin ma teda ometi nime järele ja arwasin kuulnud olemat, et ta insener wõi midagi sarnast oli. Tundsin tema wastu kobe poolehoidu, sest ta oli sümpaatlik, wastutuulelik mees ja väga wiisakas ning lahke.

Wälisuse järele oleks wõinud teda enam õpetlaseliks kui ärimeheks arwata. Seda tegid wiist küll suured kilpkonnaluust raamidega prillid, mida ta kandis. Mina neid ei sallin, aga mõned mehed näikse nendega kergesti harjumat. Pealegi olid Manningil tihebad mustad juuksed ja ta oli ka teha poolest tüse mees, aga mitte väga paks.

„Noh, siis katsume seda sõidutooli küsimust lahendada,“ ütles Talcott. „Panen ette, läheme mehe kahelksti alla, herra Brice. Preili Raynor ja Manning jääwad siia, selleks puhuks, et herra Gately wahelt tagast wõiks tulla.“

Ma mõtlesin, ta arwab sellega, kuid me midagi paha sõidutoolist leiaksime, aga ta hoidus sellest wõimalusest rääkimast ja preili Raynor näis ta sõnad nii wõtawat, kuidas nad olid öeldud.

„Jah, tehke seda,“ wastas ta. Meie ootame siin Leib. Küll te ta juba leiate. Pealegi — võib ju olla, et wälisüks teises majas on. Mulle tuleb praegu meele, et onu Amos mõnikord kõrwalmajast wälja tuli, kui mina teda all autos ootasin, ja kui ma selle kohta midagi ütlesin, siis wakis ta.“

„Võib olla,“ ütles Talcott. „Noh eks me jaa ju seda näha.“

Nora läks meie bürooruumi tagasi, aga mina olin kindel, et ta koju ei lähe, enne kui selle asja kohta lähemaid teateid oleme saanud.

Alumisel korral mingisugust sõidutooli ei leidunud, ja kui Olive meile teatub märku ei oleks annud, oletamine olnud taunis nõutud. Aga kõrwalmajast leidsin lõpuks ühe ukse, mille asukoht oletada lastis, et sõidutool siia lõppes. Ja me katsusime seda awada.

Uga ta ei tulnud lahti.

„Ast läheb ikka hullumaks,“ ütles Talcott pead raputades. „Kui Amos Gately siin sees on, siis ei saa ta siit wälja, wõi ta on — meelemärgufeta.“

Ta ei julenud pahemat sõna ütelda, mille peale me mõlemad mõtleksime, waid pööras ruttu lojameest wõi majaülemaatajat otsima.

Mina jäin kohale ja silmitsesti usti waitides. See seisis ühe kitsa käigu otjas, mis maja suure eeskojaga ühenduses ja pisut kõwer oli, nii et Gately sealt kergesti sisse ja wälja wõis käia, ilma et keegi oleks tähele pannud.

Nüüd tuli Talcott lojamehe seitsiks tagasi, kes pahaselt pomises:

„Olen herra Gatelyle alati ütelnud, et ta lorb siia istuma jääb. Mina neid automaatlifte asju ei sallin. Nõustate kaupa kälwad nad korralikult, aga äkki mängiwad nad sulle wingerpusti. Kui herra Gately seal sees istub, on ta meel küll wõga fant! No jah, herra Talcott, awada me teda et jaa. Awada saab teda ainult seestpoolt nupule wajutades.“

„Noh, siis tarwitame wägivalda,“ wastas Talcott. „Dooge ruttu mehi!“

See sündis, purustatud üks langes. Ja sõidutooli põhjas lamas kerasse tõmbunud — Amos Gately furnuteha.

4.

Sumetorm.

Siitamaani olin ma Talcotti arwanud üsna üksteisjeks, aga kui ma nüüd tema kahwatanud nägu nägin, sain teise arwamise. Tema hirmunud silmadest paistis mitte üksti sügaw walu sõbra pärast, waid ka mure üldisemate tagajärgede üle, mis ühe panga presidendi ja rahamehe tapmisel wõisid olla.

Sest mõrtsukatõbga oli siin igatahes tegemist. Kiire järelewaatus näitas, et Gately oli tapetud kuuliga, mis otsekohe südamest läbi läinud, ja et sõjariist puudus, siis polnud wahematti mõtet enesetapmist oletada.

Utselõidja oli hirmsat pilti nähes kaotanud kõik oma tasakaalu ja ka Talcott polnud palju rahulikum.

„See on ju hirmus, herra Brice!“ hüüdis ta tuikawail huulil. „Kes wõis seda teha? Ja mis peame tegema?“

"Kõige pealt peame asja estotja salajas hoidma," seletas mina. "See käik tuleb kinni panna ja panga nõukogule viibimata teatust anda. Kui Teie tahaksite jääda uksehoidjaga siia, siis võiksin mina — jah, millisele Teie herradest pean ma teatuse viima?"

Talcott kahmas otsa ette.

"Jah, olge nii lahke ning kutsuge abiprestident Mason siia", ütles ta. "Ja — ja siis preili Raynor — Jumal, kui hirmus see kõik on!"

"Tuleb kutsuda ka arst — ja politsei?" andsin mina nõu.

"Jah, see peab küll sündima."

Ma mantlesin veel uksehoidjat ennaft kofku wõtta ja kõik undishimulikud eemal hoida. Siis ruttasin teele Wäljas walitses libe kuum ja ma wõrkisin üle tänawa jookses.

Bank oli jubi kinni ja suurem hulk ametnikke juba läinud, õnneks wiibis herra Mason weel oma büroos.

Teatasin lühidalt, mille peale Mason oma kirjutuslaua kahwatult lufustas, üles kargas ja oma kübara ning mantli järele kahmas.

"Ma helistan Gately arstile," ütles ta ruttu, "siis läheme sinna. Kas oleksite nii lahke ja annaksite asjast ettewaatlikult preili Raynorile teate?"

Nii sõitsin üksi jälle üles ja seisin kofhe selle järele Olive ja Manningi ees, kes mulle põnewal ilmel otsa wahtisid.

"Kas olete — algas Manning, aga samal pilgul hüüdis Olive: "Oh Teie toote hirmsa teate, herra Brice! Seda näen ma Teie näost!"

See mõjus nagu wälk, ja ma wastasin:

"Jah, preili Raynor — wäga kurwa teate."

Seft ma arwasin, et see energilist neiu parem kofhe tõtt tahab kuulda, kui enne ettewaatlikku ettewaatimistust. Ja selles oli mul digus, seft ta wastas;

"Ütelge mulle kõik — teadmatus on kõige pahem!"

Ma kuulsin sõna, ja Olive tõredad mustad filmad filmitsesid mind lahkesti, kui ta mind tänas.

Siis pööras ta Manningi poole:

"Mis pean ma tegema, Amory?"

"Ma lähen kofhe sinna," wastas tema. "Aga sina — sulle on see wiististi liig hirmus —"

"Jah, aga ma pean seda tegema. Kut onu Amos tapetud on, pean ma seal olema, et — et — oh, ma ei tea, mis!"

Ta waatas pisarfilmil Manningile otsa ja see wõttis ta läest kinni, üteldes:

"Tule kaasa, kui seda õigeks arwab. Mis kawatsete Teie teha, herra Brice?"

"Mul oli dieti nõu kofu minna," wastasin mina. "Aga ma saidan Teid Matteawantwaja juure. Wahest wõin ma weel kuidagi kasulik olla."

Niipea kui olin järele waadanud, et Nora läinud ja meie büroorumid kinni, läksime Matteawani, kuhu ühes kohale kutsutud arstiga jõudsi me Tema järele waatus ei kestnud kaua. Ta seletas, Gately olla kahitlemata mahalaštud, kui ta sõidutoolile astus. Surm olnud ilma-pilkne, mispärast wõidawat oletada, et mõrtsukas surnutehks alla saanud. Aga see oli ainult oletus. Kindlasti wõis ta ainult ütelda, et Gately ju umbes tund aega surnud oli ja et surnutehka seisat oletada lastis, nagu oleks ta rabandusse surnud.

Minu palwel muretjes uksehoidja meile tähja toa, kuhu me kõik läksime, kuna arst weel surnut ha juure jäi.

Mason ja Talcott jõudsid otsele, et waja politsei kohale kutsuda. Nad tahisid sinna jääda politseid ootama, aga abipresident soovitas Olive, nüüd parem koju sõita.

Weel mitte, "wastas neiu oma energilisel wiisil. "Auto on ju weel siin, ja — oh, kas ei pea meie seda Connorile teatama? Tema on meie autojuht."

"Mina teen seda," ütles Manning. "Mulle tuleb praegu meele, et ma ära pean minema, seft et mul weel enne kella tuut tähtis asi on toimetada. Kas tohin täna õhtul weel kord sinu juure tulla, Olive?"

"Jah, muidugi, tee seda!" palus Olive. "See oleks ilus! Tule õige wara!"

"Jah," ütles Manning ja lahkus.

Mina läksin talle kofhe järele, niipea kui ma preili Raynori olin palunud, minu aega tahtmist mööda kasutada.

Kana oodatud lume torm oli tulnud, ja lund sadas hllgesuurtes, paksudes helbetes kui ma. Matteawani majast lahkusin, nägin Manningit ühe suure auto juhiga rääkiwat ja arwasin, et ta temale wiististi ta peremehe surma teatab.

Käffin aegamisi, lootes, et Manning mulle järele tuleb ja siis üheskoos läeme. Kofhe selle järele nägin teda aga üle tänawa jookswat, ja ehk ma küll temale järele läksin, kaotasin ta lumetormis omelt warsti filmast. Aga kut ma kolmandas avanes õksustasin tänawteed tarwitada, hüppas temagi sinna peale. Olin dieti tahtnud walida Madison avenue liini, aga et ühtki — selle liini wagunit näha ei olnud, siis astnsin minagi sellesse praegu mööduwasse wagunisse. Wagun oli paha ilma tagajärjel muidagi illast täis, n'i et mõlemad pidime seisma. Kuna neil tingimustel jutust ei wõinud

juttugi olla, noogutasin ma Manningile ainult pead ja tema noogutas vastu.

Wimaks, mitmekesiste peatuste ja lumitanud inimeste sisse ja väljatungimise järele, jõudsin lahelümmetelisesse tünawasse, ja Manning noogutas mulle weel kord pead, ile maha kargamas olles. Me wiibisime nüüd minu kogu ligidal ja sellepärast olustasin minagi maha karata, sest et ma Manningiga tänase werise sündmuse üle weel rääkida tahtsin.

Nii siis kargesta waguni taqumistest uksest maha ja wagun wurisest koha edasi.

Ma waatasin Manningi järele ringi, aga samal silmapilgul tabas mind nii kõwa tuulepuhang, et mul waew oli jalule jääda. Peale selle tuisitas lumi mulle nii ägedasii vastu silmi ja prillidekaasidele, et selle efiti sealt pidin ära pühkima. Kui ma siis Manningi järele ümber waatasin, et olnud teha minu seltskonnalt tänawa risti kohal enam kufagil näha.

Kuhu wõis ta jäänud olla? Ta oli kahtlemata tuulekirusel jooksnud, kui ta juba nii ruttu ühesse nendest tänawatest kadus. Aga järelemõtlemine selle üle ei aidanud, ja kuna ma kahtsin oma wihmawarju lahti teha, ütlesin enesele, et tema muidugi ju teada ei wõtnud, et mina tem ga tahtsin rääkida, jah, et ta arwatawasti ei märganudki, et ka mina wagunilt lahkusin.

Sellepärast oli see minu arust mõistatus, kuhu ta nii kiiresti oli wõinud kaduda. Küstsin ühelt lumekoristajalt, kas ta teha näinud.

"Ei," wastas see ja puhus oma kangeid sõrmi, "tuidas ma seda wõisungi? Niisuguse tuisuga ei näe inimene midagi."

Eal oli õigus. Tuisi oli hirmus. Järsk, hirmus tuulekeeris, mis terme leegioni lumehelbed tantsima pani, ja siis weel pimedus, mis kõik oma hõlma watis.

"Mad Mary," siur, ligidal sefsew tornikell, liias öudnsele weel omalt poolt midagi sellega juurde, et wiis tumedat pauku pörutas, ja mina kahmasin warjust kõwemini kinni, seadisin prillid dielt ja läksin koju.

Oma mugawasse põisimehokorterisse jõudes olin jastunud, wäsinud, külmanud ja nälgane, aga sellele leidsin warsti abt. Ja kui ma wilmaks, põlew sigar suus, oma rahuliku lugemistambi kõrwal istusin, soowisin enesele rõõmsasti õnne, et koju olin tulnud ja mitte kauemaks Matteawani majja jäänud.

"Oleks politset mind seal weel küstmustega piinama hakanud, oleks see arwatawasti pooleni õõni kestnud," ütlesin enesele, ja huluw torm lastis mind mõnusat sooja ja warjawat katust seda tänuilikumalt nautida. Tahtsin ka oma mõtteid korraldada. Olen metoodilise loo-

muga ja soowisin oma muljeid kaaluda ja neist loogilisi järeldusi teha.

Ma oleksin Amory Manningiga weel kord heameelega rääkinud ja temalt midagi Gately kohta küsinud, mida ma pangameestelt ei olnud küsida tahtnud. Kui ma ka teadsin, et Gatelyt otse ansufe ja puhtute eesrujuts peeti, siiski polnud mina kübarandela tema laual unustanud, sama wähe wargset naeratusi, mis Jenny huulte ümber oli mænginud, kus Gately naiskõlalistest oli jutt olnud. Mina pole mees, kes läbematult otustab ja põhjendamata kahtlust oma kaasinimeste kohta awaldab, aga

"Pisut lollust elu sees
teeb ka kõige tublim mees,"

ja kes teab, kas Amos Gatelygi elus wäikest naudingrikkaid meelegahtust oli põlanud.

Aga need olid puhtteoreetilised mõtteid, ja enne kui ma midagi Gately eraelu kohta kuulsin, polnud mul õigust selle kohta mingisuguseid arwamisi awaldada.

Hoolikalt tuletasin enesele nüüd meelde kõik, mis olin näinud sefisaadit, kui bürooft hakkasin wäija tulema. Mina arwasin, et president Gately tapmiski, kui ka ainult warjupildina, olin näinud. Imelik, tunnistaja olla, ja ometi ainult tegutsewate isikute warjusid näha!

Püüdsin enesele mõrtsuka tüüpi meelde tuletada. Mõrtsukas? Lähemal kaalumisel pidin tunnistama, et ma seda selgesti ei teadnud. Alles kui maadsewad mehed — õigemini warjud — minu silmist olid kadunud, oli pauf ka jäänud. Sellest wõis järeldada, et nad olid kolmandasse tuppja jooksnud, kus peidetud sõidutooliks sihis, ja et pauf alles seal käis, pauf, mis Gately elule otja tegi.

Jah, nii pidi see olema, sest mina olin ainult ühe paugu kuulnud ja see pidi surmaw olema.

Siis oli mõrtsukas oma õhwti wistist ruttu sõidutooli wedanud ja alla lastanud.

See tähendas, et mõrtsukas peidetud sõidutooli teadis ja täreikult tihti Gately ruumides oli käinud. Teada tuli siis otsida presidendi lähemate sõprade hulgast

Sain aru, et minu tälelit tundmatus kadunu eraelust mind mu järeldustes takistas, ja olustasin enesele selle kohta ettewaatlikult teateid muretseba.

Siis hakkasin selle üle järele mõtlema, kuidas mõrtsukas ennast pärast tapatööd ülewal pidanud, ja jõudsin kindlale otusele, et ta trepist, wähemalt ühest osast, nagu Jenny arwas, alla oli läinud. Kujustasin teha enesele ette, kuidas ta, ilmaistutut nagu tahes, mõnes majja korras siis oli tookile läinud.

Just nagu Rodmann sinna oli tulnud, kui ta Minniga alla sõitis.

Kas oli Rodmann mõrvislas? Tundsin teda wähe ja ei sallnud teda. Polnud wähemasti pöbjust teda kahtlustada — ainult — mäletan, et ta seitsmendal korral oli siia tulnud, ja ta büroo seitsis kümnendal korral. Wäga koormaw see asi et olnud, aga ma märkisin ta enesele ometi.

Minu telefon helises, ja ma tõusin imestades, et kuulata.

Minu rõõmuks kõneles Olive Raynor.

„Wabandage, herra Brice,“ kolas ta ilus hääl, „aga mina — siin on nii üfifit — mul pole keegi, kellega wõiksin rääkida.“

„Etis rääkige minuga, preili Raynor,“ wastasin mina. „Kas wõin Teid kuidagi aidata?“

„Do — usun jah! Kas wõiksite homme tulla minu juure?“

„Muidugi! Mis ajal?“

„Palun hommikul, kui Teil siis wõimalik on?“

„Jus! Mii siis umbes kell 10?“

Jah, palun Teid — nad on onu Amose koju toonud.“

„Mit? Rõõmustan, et seda lubati. Kas olete üfifit?“

„Jah, ja olen nii mahajäetud.“

„Kas ei oodanud Teie herra Manningit?“

„Jah. Uga tema pole tulnud. Arwatawasti hirmu ilma pärast. Rodus teda ka ei ole. Olen talle mitu korda helistanud ja ei tea, mis see dieti on. Kui ta tulla ei saa, peaks ta mulle ju helistama.“

„Wistiskiit on trammid seismas,“ ütlesin mina. „Juba kella wite ajal, kui koju tuln, oli ilm hirmus, ja nüüd mõllab kole lumetorm?“

„Jah. Wõib olla ka, et telefonitraadid segamini on. Pole parata. Roh, head ööd Teile, herra Brice! Ja nägemiseni homme hommikul. Jah?“

5.

Olive Raynor.

Nägin preili Raynori järgmisel päewal, aga mitte, nagu ootasin, ta oma kodus, sest juba warajal hommikutunnil kutsuti u u poliitseise, ja sinna ilmus warsti pärast mind ka preili Raynor.

Politsei oli ööd hästi kasutanud, kõiksugu tõendusmaterjali kogunud ja hea kogu tunnistajaid loftu ajanud.

Politseikõlem Martin juhtis ülekuldamist, ja ma märkasin peagi, et minu tunnistust tähtsaks peeti.

Kannatlikult wastasin hulgate küsimusele, aga misjagune kurjategija olnud wõi kes ta olnud, seda ei teadnud ma ütelda; minu arwates oli aga ta wari olnud karmis tugew

„Di tal kübar peas?“ küsis ülem.

„Ei, ja ma tahaksin uskuda, et tal kas juur pea wõi õige paksud ja suured juuksed olid. Ta wari nägi wälja lataõsiline ja tugew.“

„Kas nägite ta nägu kõrwait?“

„Wistiskiit ainult filmapilgu kampa ja joonit. Klaas tegi ta profiiljooned udusteks.“

„Ja kui mehed üles tõusid, kadusid nad kohe?“

„Mid maadlesid üfateisega — õigemini, teine lahmas Gatelyst kinni ja see kalsus ennast wabastada, mis peale teine lastis.“

Ja siis jutustasin, kuidas ma ühe ukse juurest teise juure jootsin ja wiimats uksest nr. 1 siise pääsin.

„Oleksin ma sellest näest kõige efiti läinud, siis ehk oleksin mehi weel näinud, wõi oleks neid weel näinud Jenny,“ jatkasin.

„See wõib olla. Kas tunneksite selle wõõra mehe pea weel ära, kui teda kord weel piimatlaast tagast näeksite?“

„Ei tea dieti, aga waewalt usun ma seda. Kui ta teistsugune tüüp oleks, wõiksin ehk ütelda, aga kas ta jarnane on, seda ei wõiks ma wandege tõendada.“

„Hm! Peame katsuma. Wabesti saame sealt wähemalt näpunäite õigele teele.“

Ta efitas weel mõned küsimused ja pööras oma tõhelepanu siis preili Raynorile, kes minu imestuseks oli üfifit ilmunud ja musteis riides oma õitswa näoga ja suurte liigutawate silmadega weetlew wälja nägi.

„Ei,“ seletas preili Raynor kindlasti, „herra Gatelyl waenlast ei olnud. Muidugi ei tean ma kõike tema elust ja ärist, aga ma olen tema juures nii kama elanud, et teda selgesti tunnen. Tema oli lihtsa, awaliku loomuga ning targ ja kallimeelne aumees.“

„Sellegipärast et armastanud Teie oma onu iseäranis,“ tähendas Martin.

„Tema polnud minu onu,“ wastas Olive rahulikult. „Mianestasin teda nii, aga sugulased meie ei olnud. Tema oli minu isa üfifooli sõber, ja kui minu wanemad kaheleiklõmmne aastat eest surid, tuln tema juure ja elasin seal. Kõige selle aja sees pole ma temal ainult sõna ega tegu kuulnud ja näinud, mis ta elu ja au peale oleks wõinud warju heita.“

Ta ütles seda teatud uhkusega, nagu oleks ta südame soow olnud onule seda kiitust jagada — aga armastust ja walu tema surma pärast neiu häales ei olnud.

"Ja ometi pole Teile tema surma pärast mitte väga kurb," ütles Martin.

Brelli Rahnor ajas enda vihahelt sirgetis.

"Herra Martin," ütles ta jahedalt, "ma ei usu, et Teile minu isiklikud tunded huvi pakuvad. Olen siin, et Teile minule selle tragöödiaga seotud asjade kohta küsimusi võiksite esitada."

Martin noogutas pead.

"See on õige," vastas ta. "Aga ma pean katsume lõik teada saada, mis pangas ja väljas pool pankla temast teatatakse. Kui Teile mulle ei vasta, siis pean mujale pöörama."

See warjatud ähwardus mõjus.

"Mina olen väga kurb herra Gately kurwa saatuse üle," ütles Olive mahedasti. "Kui ta ei oleks minu sugulane, sellelegivärsst imestaksin teda ja pidaksin taft suurt lugu. Et ma teda eriti ei armastanud, oli tema oma süü. Tema oli oma majapidamises väga wali ja türanilik ja iga ta sõna oli kui seadus. Mina alistasin temale paljusid asjus, aga ta vihastas ja ärritas mind, kui ta enmast minu kõige süütuimatele lühudele segas. Tema lubas mulle ainult wahetewahel seltsi ja meelelahutust, keelas mitmele minu heale sõbrale majasse tuleku ära ja ei sallinud, et teised minu wastu tähelepanu ilmutasid. Tema soovitas mulle tihti ainult neid, kes mulle alati ei meeldinud."

"Oli ta Amory Manningi wastu lahke?" oli järgmine küsimus.

Olive punastas, aga wastas üsna rahulikult:

"Mitte väga, eht ta küll herra Manningit majasse tulemast ei keelanud. Miks te seda küsite?"

"On Teile midagi herra Gately juures wiimasel ajal ilma paistnud? Mingisugust n'rwilikkuft eht rahutust?"

"Mitte sugugi. Tema helewuseb olid alati väga ühesugused ja neis ei olnud muudatust."

"Millal Ta teid wiimati — elusalt nägite?"

"Eile pärast lõunat. Käisin büroosse temalt raha küsima."

"Tema walitses Teile waranduse üle?"

"Jah."

"Ja laitis Teile wäljaandeid?"

"Mitte kunagi. Selles suhtes oli ta õiglane ja hoolikas. Ta andis mulle illegt, mis soovisin, ja ma lahkusin warsti."

"Kuhu Te läksite?"

"Õditfin ühe sõbranna juur: Park avendusse ja saatsin seal suurema osa pärast lõunast mööda."

"Mis kella ajal käisite büroos herra Gately juures?"

"Et mäleta enam selg'sti. Umbes kell 2, usun ma."

"Kas ei võiks Te seda täpsemalt ütelda? See võib olla tähtjas."

Aga Olive ei teadnud, kas see oli olnud enne wõi pärast laht. Ta oli hi'ja einet wõtnud, siis mõned ostud teinud ja pärast ühe oma sõbranna juure läinud.

Nüüd ilmusid ta Talcott ja Mason, keda Olive nähtawa rõõmuga teretas. Talcott oli alles pörutatud, kuna abipresidenti elawalt mõrtsuka tabamine huvitas.

"Meie peame selgusele jõudma, kes ta tapis," hüüdis ta ikka ja ikka jälle. "Herra poliit'eilem, see oleks ju teotus, kui poliitset mõrtsukat ei tabaks. Ärge karite waeima, pange oma paremad mehed tegewusse, pange liikuma taewas ja maa, kui tarwis on, aga wõtte mõrtsukas kinni!"

Olive silmad n'älkusid liitusest, ja ma mõistfin, et ta õigl'stunne lättemaksimist nõudis, sest et ta oma walda eestseisja üle sügawat leina ei suutnud tunda.

Warsti selle järele lahkusid nad kolmeleki, kuna mina weel kohale jäin, et uute tunnistajate juuril weel midagi uut kuulda. Ja see läks mul korda. Kuulsin nii palju, et mu eesalg'sed mõttekäigud ja teooriad hoopis teistele rabadele juhiti, mu poolwalimid arwamised waheldamist ümber lükati ja jälle jakule seati.

Kõige pealt ilmus Jenny Boyd pühapäewarietes, ülilmoodne wäite liibar peas ja tähtjas nägu ees. Weel ital polnud ma üht noort neist nii iseseiswalt ja iseteadwalt näinud.

Minnie saatis teda, lihtsamalt riides ja mahedama näoga. Ja nende taga kärkis esle Matteawani maja ntsehoitja lat, heasüdamlik nägu. Nagu nüüd selgus, oli see mees nende isa.

"Siin me oleme," ütles ta südamlikult, "mina ja mu tütreb, ja väga hea oleks, kui lihibalt teeksite, herra poliitset'eilem, sest Minnie tahab heameeliga ruttu sõidutoolile tagasi minna."

"All right, Boyd," wastas Martin naerata-des. "Witan kõige esiti Teile lätfile. Jutus-tage meile midagi herra president Gately salajafest sõidutoolist."

(Järgneb.)

„Romaani“ eesmärgiks on :

tutwustada Eesti lugejatele maailma tähtsamaid kirjanikke rahwuswahelises walikus, seejuures rõhku pannes põnewuse, loetawuse ja rahwaliku keele ning kuju peale.

„Romaani“ sisuks on :

igas numbris, peale kolme pikema järgnewa romaani, rida tuumakaid uudisjutte ja ilukirjandusliku wäärtusega iseseiswaid mõtteawaldusi.

„Romaani“ lugemispiirkonnaks on :

kogu riik, sest „Romaanil“ on abitalitused igas linnas, peale selle maal rohke hulk agenuure.

„Romaani“ tellimisi wõtawad wastu ilma iga lisamaksuta kõik wabariigi postkontorid.

Proowinumbrid hinnata!

„Romaani“ tellimishind 1924 aastaks :

Aasta peale	(24 Nr.)	M. 750.—
½ aastat	(12 Nr.)	M. 400.—
¼ „	(6 Nr.)	M. 225.—
kuu peale	(2 Nr.)	M. 80.—
Üksik number		M. 40.—

„ROMAANI“ 1922 aastakäik (18 nr.), hind köitmatult 500 mrk., iluköites 700 mrk. 1923 aastakäik (24 nr.) hind köitmatult 700 mrk., iluköites 900 mrk., üksikud numbrid (peale mõnede numbrite 1922 aastakäigust) on saada talitusest.

Adress: Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16. uks B. Tel. 12-53.

Wäljaandja: Kirjastus-osaühisus „ARENG“